

Ella Kiesilä

OPAS VIISAASEEN RAHANKÄYTTÖÖN NUORILLE AIKUISILLE

Opinnäytetyö

Tradenomi

Liiketalouden koulutusohjelma

2021

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Tradenomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Ella Kiesilä
Työn nimi	Opas viisaaseen rahankäyttöön nuorille aikuisille
Toimeksiantaja	Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy
Vuosi	05/2021
Sivut	71 sivua, liitteitä 17 sivua
Työn ohjaaja(t)	Anna-Liisa Immonen

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön aiheena on nuorten aikuisten rahankäyttö. Työn tavoitteena on tuottaa sähköinen opas viisaaseen rahankäyttöön, jota työn toimeksiantaja, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelijahyvinvoinnin yksikkö, voi käyttää osana aloittavien opiskelijoiden infopakettia. Työssä on kaksi tutkimusongelmaa: Millainen on ensimmäisen vuoden opiskelijoiden taloudellinen tilanne ja minkälaisia neuvoja opiskelijat tarvitsevat viisaaseen rahankäyttöön sekä miten ehkäistä ensimmäisen vuoden ammattikorkeakouluopiskelijoiden talousongelmia ja velkaantumista.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu kahdesta pääluvusta, joista ensimmäinen on henkilökohtaisen talouden hallinta ja toinen lainat ja luotot. Ensimmäisessä pääluvussa käsitellään rahasuhdetta, aktiivisia toimia henkilökohtaiseen talouden hallintaan eli budjetointia, säästämistä ja sijoittamista sekä tasapainoisen talouden vaikutuksia yksilön hyvinvointiin. Toisessa pääluvussa vertaillaan hyviä ja huonoja lainoja, käsitellään ylivelkaantumista, sen syitä ja ehkäisyä sekä sitä, miten saada apua talousongelmiin.

Opinnäytetyössä käytetään kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Työssä toteutettiin puolistrukturoitu kyselytutkimus Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun, Mikkelin kampuksen, ensimmäisen vuoden opiskelijoille, jotka olivat suomenkielisiä ja alle 30-vuotiaita. Kyselytutkimuksen avulla haluttiin saada kattava kokonaiskuva ensimmäisen vuoden opiskelijoiden tämänhetkisestä taloudellisesta tilanteesta ja talousosaamisesta. Kyselyn avulla pyrittiin myös selvittämään, minkälaisia neuvoja opiskelijat haluavat järkevään rahankäyttöön sekä miten opiskelijat suhtautuvat apuun, jota voi saada talousongelmiin ja velkaantumiseen.

Tämä opinnäytetyö antaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opiskelijahyvinvoinnin yksikölle tärkeää tietoa opiskelijoiden taloudellisesta tilanteesta ja talousosaamisesta. Tietojen pohjalta opiskelijahyvinvoinnin yksikkö voi parantaa opiskelijahyvinvointia tehostamalla ennaltaehkäiseviä toimia liittyen velkaantumiseen ja talousosaamiseen sekä parantamalla avun antamista mahdollisiin velkaongelmiin.

Asiasanat: talousosaaminen, rahankäyttö, toimeentulo, talouden hallinta

Degree	Bachelor of Business Administration
Author (authors)	Ella Kiesilä
Thesis title	A guide for young adults on how to use money wisely
Commissioned by	South-Eastern Finland University of Applied Sciences Ltd
Time	May 2021
Pages	71 pages, 17 pages of appendices
Supervisor	Anna-Liisa Immonen

ABSTRACT

The subject of this thesis was young adults' spending habits. The thesis was commissioned by the South-Eastern Finland University of Applied Sciences and more specifically the student welfare unit. The object of this thesis was to make an electronic guide for young adults on how to spend money wisely. The guide can be used as part of information material for first-year students. There were two research problems in this thesis: What is the financial situation of first-year students and what kind of advice do they want on spending money wisely. The second research problem was how to prevent indebtedness and economic problems of first-year students.

The theoretical framework is based on two main chapters. The first one discusses personal financial management including relationship with money, budgeting, saving, investment and how financial management has an effect on an individual's well-being. The second chapter discusses good and bad loans and credits, over-indebtedness and how to get help for economic problems.

The research method of this bachelor's thesis was quantitative research. In the thesis, a half-structured survey was conducted for the first-year students of the Mikkeli campus. They were Finnish-speaking and under 30 years old. The aim of the survey was to obtain a comprehensive overview of the current financial situation and financial competence of first-year students. The survey also sought to find out what kind of advice students want on using money wisely and how students feel about the help they can get for financial problems and indebtedness.

This thesis provides the student welfare unit of South-Eastern Finland University of Applied Sciences with important information about students' financial situation and financial competence. Based on the information, the Student Welfare Unit can improve student well-being by improving students' financial literacy and stepping up preventive measures related to indebtedness as well as improving the provision of assistance to students with potential debt problems.

Keywords: financial management, spending, livelihood

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	HENKILÖKOHTAISEN TALOUDEN HALLINTA.....	7
2.1	Rahasuhde	7
2.2	Budjetointi.....	9
2.3	Säästäminen.....	10
2.4	Sijoittaminen	11
2.5	Tasapainoisen talouden vaikutukset hyvinvointiin	13
3	LAINAT JA LUOTOT	15
3.1	Hyvät ja huonot lainat	15
3.2	Ylivelkaantuminen.....	18
3.3	Ylivelkaantumiseen johtavat syyt.....	19
3.4	Ylivelkaantumisen ehkäiseminen.....	21
3.5	Kuinka saada apua velkaongelmiin	23
4	TOIMEKSIANTAJA.....	25
5	MÄÄRÄLLINEN TUTKIMUS	26
5.1	Kyselytutkimus.....	27
5.2	Aineiston analyysi.....	30
6	TULOKSET HENKILÖKOHTAISEN TALOUDEN HYVINVOINTI-KYSELYSTÄ	32
6.1	Vastaajien nykyinen taloudellinen tilanne	32
6.2	Neuvojen ja avun saaminen järkevään rahankäyttöön	38
6.3	Velkaantumisen ja talousongelmien ehkäiseminen	41
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	42
7.1	Kyselyn johtopäätökset.....	42
7.2	Opas viisaaseen rahankäyttöön.....	46
7.3	Tutkimuksen luotettavuus	47
8	LOPUKSI	50
	LÄHTEET.....	52

LIITTEET

Liite 1. Opas viisaaseen rahankäyttöön nuorille aikuisille

Liite 2. Kysely henkilökohtaisen talouden hyvinvoinnista

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aiheena on nuorten aikuisten rahankäyttö. Työn tavoitteena on tuottaa sähköinen opas Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa aloittaville opiskelijoille viisaasta rahankäytöstä. Lopputulosta varten kartoitetaan Xamkin, Mikkelin kampuksen, ensimmäisen vuoden opiskelijoiden taloudellinen tilanne ja talousosaaminen. Tämän ja teorian tiedon pohjalta laaditaan varsinainen opas. Tämä työ keskittyy Mikkelin kampuksen ensimmäisen vuoden opiskelijoiden nykyiseen taloustilanteeseen ja -osaamiseen. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Minkälainen on ensimmäisen vuoden opiskelijoiden taloudellinen tilanne ja minkälaisia neuvoja opiskelijat tarvitsevat järkevään rahankäyttöön?
- Miten ehkäistä ensimmäisen vuoden ammattikorkeakouluopiskelijoiden talousongelmia ja velkaantumista?

Opinnäytetyössä käsitellään johdannon jälkeen teoriaosuus, joka koostuu kahdesta pääluvusta. Ensimmäinen pääluke käsittelee henkilökohtaisen talouden hallintaa ja siihen liittyviä toimia. Toinen pääluke käsittelee lainoja ja luottoja sekä velkaantumista ja sen ehkäisemistä. Seuraavaksi esitellään työn toimeksiantaja, tutkimusmenetelmät sekä -tulokset. Lopuksi työssä käsitellään johtopäätökset sekä arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta. Työn liitteistä löytyy ohjeet viisaaseen rahankäyttöön nuorille aikuisille.

Tutkimuksessa on käytetty määrällisen tutkimuksen menetelmää. Tutkimus toteutettiin strukturoidulla kyselyllä, joka toteutettiin Webropol-alustalla. Tutkimukseen johtava linkki jaettiin sähköpostitse Xamkin, Mikkelin kampuksella, opiskeleville ensimmäisen vuoden opiskelijoille. Tutkimuksen toteuttaminen kvantitatiivisella tutkimusmenetelmällä vastaa toimeksiantajan tarvetta saada tietoa ensimmäisen vuoden opiskelijoiden talouden tilasta. Tiedon perusteella toimeksiantaja voi reagoida oikealla tavalla opiskelijoiden tarpeisiin liittyen talousosaamiseen ja näin ollen myös vaikuttaa opiskelijahyvintointiin parantavasti.

2 HENKILÖKOHTAISEN TALOUDEN HALLINTA

Henkilökohtaisella talouden hallinnalla tarkoitetaan kaikkia niitä tietoja ja taitoja, jotka helpottavat yksilön oman talouden tasapainon säilymistä. Tällaisia toimia ovat talousosaamisen kehittäminen sekä konkreettisten toimenpiteiden tekeminen oman talouden hyväksi. Henkilökohtaisen talouden hallinnan tarkoitus on turvata elämäntilanteita, joita ei voi ennakoida etukäteen sekä myös mahdollistaa miellyttävä jokapäiväinen arkielämä. (Hagert & Jokinen 2018, 9–11.)

Talousosaamisen kehittämiseen liittyy halu ymmärtää tuloihin ja menoihin vaikuttavien asioiden merkitys. Palkansaajan on tärkeää ymmärtää, mistä henkilökohtainen ansio koostuu, ja mihin lakisääteisiä maksuja käytetään. Palkansaajan oletetaan myös pitävän huolta omista oikeuksistaan työntekijänä. Tämä on mahdollista perehtymällä työehtosopimukseen, vuosiloman kertymisen periaatteeseen, lomarahan ja lomakorvausten maksuperusteisiin sekä taidolla ymmärtää palkkakuittia. Myös verotustietojen ymmärtäminen kuuluu perustaitoihin talousosaamisessa. (Hagert & Jokinen 2018, 71–77.) Henkilökohtaisen talouden hallintaa on myös konkreettiset toimenpiteet oman talouden eteen. Toimenpiteitä ovat esimerkiksi budjetointi, talouden aktiivinen seuraminen, säästäminen sekä sijoittaminen. (Thurén 2018, 10.)

2.1 Rahasuhte

Rahasuhteella tarkoitetaan yksilön subjektiivista käsitystä rahasta sekä toimeentulosta (Lassander 2020, 20). Siihen vaikuttaa merkittävästi se, miten rahasta on puhuttu lapsuudessa, miten sitä on käytetty ja miten sitä on arvotettu suhteessa muuhun elämään. Näiden tekijöiden lisäksi yksilön persoonallisuuspiirteet, arvomaailma, temperamentti, kulttuuri sekä kokemukset vaikuttavat yksilöivästi siihen, miten toimia tai suhtautua rahaan myöhemmällä iällä. (Lassander 2020, 19; Thurén 2018, 24.) Myös ympäristö, sen muutokset ja siitä opitut mallit muovaavat rahasuhdetta reaaliajassa. Suhde rahaan ei ole siis muuttumaton, vaan se muovautuu jatkuvasti yksilön sen hetkisten tunteiden, arvojen ja elämäntilanteen mukaan. (Lassander 2020, 19–20; Thurén 2018, 24.) Yhteiskunnallisella tasolla rahasuhteeseen voidaan vaikuttaa puhumalla. Rahasta puhuminen on edelleen tabu suomalaisessa yhteiskunnassa ja ra-

haan liittyy usein arvolatauksia, häpeää sekä erilaisia vallan ja syyllisyyden rakenteita. (Lassander 2020, 18; Thurén 2018, 11.) Kun rahasta ja sen käytöstä puhutaan avoimesti, purkaa se nimenomaa arvolatauksia. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi tietoisuutta palkkatasoista. Samassa työpaikassa työskentelevät ihmiset hyötyvät avoimesta palkkainformaatiosta, sillä näin ollen palkat voivat olla tasavertaisia. Palkkauksesta puhuminen on toivottavaa yhteiskunnallisella tasolla myös siksi, että tiettyjen alojen matalatasoista palkkausta osataan kyseenalaistaa. Sama toimii myös toisinpäin; suurituloisten tai johtaja-asemassa työskentelevien palkkausta on syytä pohtia säännöllisin väliajoin, jotta palkat vastaavat työtehtävien vaativuutta. (Lassander 2020, 258–259; Thurén 2018, 13–14). Rahasta puhuminen vähentää myös eriarvoisuutta sekä helpottaa rahapolitiikan ymmärtämistä. Näiden syiden lisäksi rahasta puhuminen on tärkeää myös henkilökohtaisella tasolla. Kun rahasta puhutaan, vähentää se talousongelmien syntymistä sekä helpottaa niistä selviytymistä. Rahankäyttö on myös taito, jota ei opi kuin käytännössä. Näin ollen mitä enemmän rahan käytöstä puhutaan, sitä paremmin ihmiset oppivat sitä käyttämään. (Thurén 2018, 11–16.)

Suhde rahaan vaikuttaa tietyiltä osin talousosaamiseen. Jos lapsuuden koudissa on käytetty vähän rahaa, usein miten samanlaiset käyttäytymismallit seuraavat aikuisuuteen. Toisaalta osa ihmisistä voi kääntyä ajattelemaan päinvastoin; kun lapsuudessa ei tuhlatu, tuhlataan aikuisiällä lapsuudenkin edestä. (Thurén 2018, 24.) Lapsuudessa opitut mallit rahankäytöstä eivät kuitenkaan ole pysyviä, sillä talousosaamista voi opetella tietoisesti. Talousosaamiseen liittyy vahvasti rahankäytön motiivien tunnistaminen sekä muutosvalmius. Talousosaamisen kartuttamisen ensimmäinen askel on henkilökohtaisen kulutuksen pohtiminen. Mihin rahaa kuluu, kuluttaako tarve- vai halupohjaisesti ja onko valmis luopumaan tietyistä kulueristä tasapainoisemman talouden saavuttamiseksi. (Thurén 2018, 24; Hagert & Jokinen 2018, 23.)

Lassanderin (2020, 48–52) ja Thurénin (2018, 24) mukaan rahankäyttöön ja talouden hallintaan liittyy myös aina jokin tunnekokemus. On siis oleellista ymmärtää, että tunteet liittyvät talousosaamiseen olennaisesti siksi, että ne vaikuttavat rahankäyttöön joko positiivisesti tai negatiivisesti. Jotta talousosaamista voi kehittää, on ymmärrettävä omien tunteiden vaikutus omaan toimintaan. Tämä johtuu siitä, että ihminen ei ole koskaan täysin rationaalinen eli se

ei pysty toimimaan pelkästään objektiivisen tiedon perusteella. Kun ihminen ymmärtää omien tunteiden vaikutuksen reaaliajassa omiin käyttäytymismalleihin, pystyy se tekemään tietoisia valintoja omien arvojensa mukaan. Tietoisten ratkaisujen tekeminen mahdollistaa yksilön kehityksen ja on siksi keskeinen osa rahaviisautta ja talousosaamista. Tästä seuraa laajemmassa perspektiivissä arjen hyvinvointia. (Lassander 2020, 52.)

2.2 Budjetointi

Ensimmäinen konkreettinen askel henkilökohtaisen talouden hallintaan on sen suunnitteleminen. Taloussuunnitelmalla eli budjetilla tarkoitetaan tulojen ja menojen pohjalta tehtyä suunnitelmaa tulevaisuuden varalle. Budjetin laatiminen toimii samalla kaavalla riippumatta siitä, mille ajalle budjetti on tarkoitettu. Henkilökohtaisessa taloudessa budjetteja voi tehdä päiväkohtaisiksi, viikoittaisiksi, kuukausittaisiksi tai koko vuodeksi. (Hagert & Jokinen 2018, 55; Thurén 2018, 37–39.) Budjetointia voi helpottaa käyttämällä valmiita sovelluksia ja työkaluja. Saatavissa on maksuttomia palveluita kuten Penno, Pivo sekä Moneybox, joissa talouden seuraaminen tapahtuu osittain automaationa, osittain kirjaamalla (Budjetointi eli omien tulojen ja menojen seuranta ja suunnittelu s.a.; Helppoa ja turvallista maksamista s.a.; Save and invest for your future s.a.).

Budjetin laatiminen aloitetaan Hagertin ja Jokisen (2018, 55–60) sekä Thurénin (2018, 41–48) mukaan henkilökohtaisten tulojen ja menojen selvittämisellä. Ensimmäinen vaihe on laskea yhteen kuukausittaiset tulot sekä merkitä niiden maksupäivät budjettiin. Sen jälkeen kartoitetaan menot sekä niiden tärkeysjärjestys. Menojen tärkeysjärjestys pähkinänkuoressa on asumiskulut, eli vuokra, sähkö- ja lämmityskulut. Seuraavaksi muut välttämättömät menot, kuten ruoka-, puhelin- ja vakuutuskulut sekä päivähoitomaksut ja viimeisenä muut kulut. (Tulot ja menot tasapainoon 2019; Hagert & Jokinen 2018, 65.) Kun on saatu selville menot ja niiden tärkeysjärjestys, kartoitetaan seuraavaksi velkojen lyhentäminen. Nyrkkisääntö velkojen lyhentämiseen ja laskujen maksamiseen on aloittaminen kaikista pienimmistä laskuista. Tämä johtuu siitä, että pienet laskut tuottavat eniten lisäkustannuksia, jos ne jäävät maksamatta. (Tulot ja menot tasapainoon 2019: Hagert & Jokinen 2018, 66.) Kun on

laskettu tulojen ja menojen erotus saadaan se summa, joka jää henkilökohtaisessa taloudessa jäljelle. Tällä summalla on tarkoitus mahdollistaa kohtuullinen elämä. Pakollisten menojen lisäksi ihmisen on pystyttävä rahoittamaan myös vaatetus, terveys ja henkilökohtainen hygienia, kestohyödykkeet ja kodin lyhytkestoiset tarvikkeet, tietotekniikka, vapaa-aika ja harrastukset sekä liikkuminen. (Kohtuullisen minimikulutuksen esimerkkilaskelma... 2018; Thurén 2018, 49–50.) Jotta budjetoinnista selviää henkilökohtainen kulutuskäyttäytyminen, on sitä harjoitettava vähintään kahden kuukauden ajan, sillä menot ja tulot voivat vaihdella eri kuukausien välillä (Havia ym. 2014, 143; Thurén 2018, 39; Hagert & Jokinen 2018, 57–58).

Budjetoinnin tarkoitus ei ole vain listata tuloja ja menoja, vaan parantaa henkilökohtaisen talouden kestävyyttä. Tästä syystä paremman talouden kulmakivenä voidaan pitää puskurirahastoa. Sillä tarkoitetaan säästöjä, jotka ovat tarkoitettu yllättäviä elämäntilanteita varten. Sopiva määrä puskurirahastossa vastaa henkilökohtaisen kulutuksen mukaan 3–6 kuukauden kulutusta. Puskurirahaston avulla pystyy ennakoimaan yllättäviin menoihin niin, ettei niistä aiheudu velkaantumista. (Hagert & Jokinen 2018, 84; Thurén 2018, 69–71; Havia ym. 2014, 155.)

2.3 Säästäminen

Kestävän henkilökohtaisen talouden tunnusmerkki on myös se, että tuloista on mahdollista säästää. Toisaalta tietyissä elämäntilanteissa, kuten opiskellessa tai työttömyysjaksoilla ei ole järkevää säästää, sillä elämäntilanne ei ole pysyvä eikä rahaa ole välttämättä riittävästi rahoittamaan kumpaakin; kohtuullista elämää sekä säästämistä. (Thurén 2018, 71–72.) Budjetoinnin avulla taloudenhallintaa pystyy tehostamaan, ja näin ollen varoja jää myös säästöön (Havia ym. 2014, 168). Säästämisen tarkoitus on rahoittaa tulevaisuuden unelmia ja elämää. Talouden kestävyuden kannalta on järkevämpää rahoittaa lomamatkat, auto tai asunnon käsiraha säästöillä kuin lainarahalla. (Hagert & Jokinen 2018, 80–82.) Hagertin ja Jokisen (2018, 62) mukaan kuukaudessa säästettävä summa olisi hyvä olla 10 % bruttopalkasta. Se voidaan jakaa osiin, esimerkiksi seuraavalla tavalla: Jos bruttopalkka on kuukaudessa 1500 euroa, säästöön pitäisi saada 150 euroa. 150 eurosta voidaan laittaa 50 euroa

asuntosäästötilille, 50 euroa puskurirahastoon ja viimeinen kolmasosa sijoitukseen. Toimivan säästämisen perustana voidaan pitää useamman tilin taktiikkaa. Tällä tarkoitetaan sitä, että säästöön tarkoitettut rahat talletetaan säästötilille sen sijaan, että ne olisivat käyttötilillä. (Hagert & Jokinen 2018, 82–83.)

Säästämisen aloittaminen vaatii itsekuria ja päättäväisyyttä. Jotta säästäminen pitkällä aikatahtaimella onnistuu, on säästämistä varten löydettävä motiivi. Näin ollen säästämislle muotoutuu selkeä tavoite, ja sitä on helpompi tavoitella kuin abstraktia ajatusta siitä, että on taloudellisesti riippumaton. (Thurén 2018, 67.) Thurénin (2018, 67–68) vinkki on laatia säästösuunnitelma lyhyelle, keskipitkälle sekä pitkälle aikavälille. Näin säästäminen on palkitsevaa ja sen tuloksia näkee säännöllisesti, eikä esimerkiksi vasta eläkkeelle siirtyessä. Säästämistä voidaan pitää matkana, jonka päämääränä on olla hetki hetkeltä vauraampi, eikä säästämiseen ole yhtä oikeaa tapaa, vaan yksilön täytyy itse löytää sopivin tapa säästää. (Thurén 2018, 68.)

2.4 Sijoittaminen

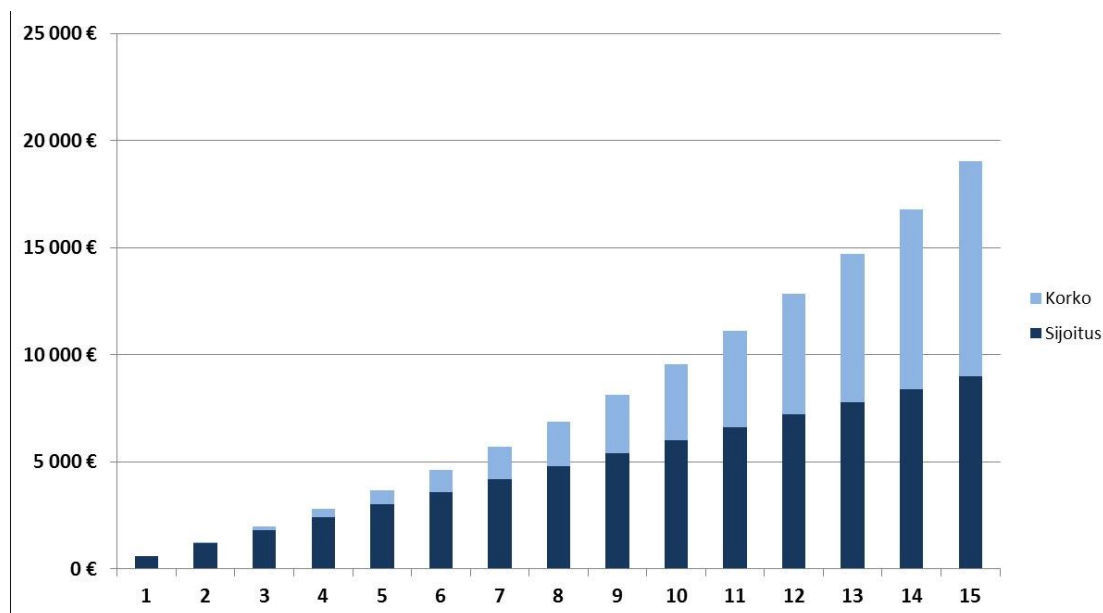
Sijoittamisella tarkoitetaan henkilökohtaisten varojen sijoittamista sijoituskohteeseen. Sijoittaminen voidaan jakaa karkeasti kahteen eri sijoitustapaan: korkosijoitukseen ja osakesijoitukseen. Korkosijoituksilla tarkoitetaan rahan lainaamista eteenpäin, josta rahan lainaaja saa palkkioksi korkoa. Yksinkertaisimmillaan korkosijoittaminen on rahan tallettamista pankkitilille. Rahaa voi lainata pankkien lisäksi myös valtiolle ja yrityksille. (Sijoittaminen: Opas uteliaille 2014, 7.) Osakesijoittamisella tarkoitetaan pörssiyritysten osakkeiden ostamista. Tässä sijoitustavassa sijoittaja saa tuloja joko osingonjakona yrityksestä tai myymällä osakkeita eteenpäin muille sijoittajille. (Sijoittaminen: Opas uteliaille 2014, 12–15.) Muita tapoja sijoittaa ovat asuntosijoittaminen, sijoittaminen metsään, raaka-aineisiin tai taiteeseen sekä sijoittaminen sijoitusrahastoihin. Sijoitusrahastot toimivat niin, että rahaston salkunhoitaja sijoittaa sijoittajan rahat moneen eri sijoituskohteeseen rahaston sääntöjen mukaisesti. Rahastot voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan: osake-, korko- ja yhdistelmärahastoihin. (Sijoittaminen: Opas uteliaille 2014, 8.)

Sijoittamiseen liittyy aina riski, sillä tuotto ja riski kulkevat käsi kädessä. Riskiä voi madaltaa hajauttamisella. Hajauttaminen tarkoittaa varojen jakamista

eri osakkeisiin tai sijoituskohteisiin. Yksinkertaisimmillaan hajauttaminen toimii seuraavalla tavalla: jos yhden osakkeen kurssi laskee huomattavasti, esimerkiksi 10 %, ja sijoittajan toisen osakkeen kurssi pysyy paikallaan, kompensoi se sijoittajan salkun arvoa. Jos sijoittajan varat olisivat kiinni vain yhdessä osakkeessa, salkun arvo laskisi saman verran kuin laskevan osakkeen kurssiin. (Sijoittaminen: Opas uteliaille 2014, 28; Thurén 2018, 260–265.)

Korkoa korolle -ilmiö

Se, mikä tekee korkosijoittamisesta kannattavaa, on korkoa korolle -ilmiö. Siinä sijoitukset kasvavat korkoa eli tuottoja kertyy tuottojen päälle. Yksinkertaistettuna ilmiö toimii seuraavalla tavalla: Sijoitetaan 50 euroa kuukausittain sillä oletuksella, että vuosittainen tuottoprosentti on 10 %. Kaaviosta voidaan nähdä, että 50 euron sijoitus kuukausittain on kasvanut 15 vuodessa lähes 20 000 euroon. Kaaviossa tummansinisellä värillä kuvattu osuus pylväästä on sijoitettua rahaa, ja vaaleansininen osuus korkoa. Voidaan todeta, että korko on kasvattanut pääomaa liki 10 000 eurolla. (Hagert & Jokinen 2018, 86–88; Havia ym. 2014, 170–171; Thurén 2018, 262–263.)

Kuva 1. Korkoa korolle -ilmiö.

Korkoa korolle -ilmiö toimii parhaiten pitkäaikaisessa sijoittamisessa. Jotta ilmiöstä saisi parhaimman hyödyn irti, sijoittaminen kannattaa aloittaa mahdollisimman varhain. (Havia ym. 2014, 173–175; Hagert & Jokinen 2018, 87.) Nopeatempoisempi sijoitustapa on osakesijoittaminen. Pörssisijoittaminen takaa

parhaimman sijoitustuoton, sillä pörssissä tapahtuvat muutokset voivat olla toisinaan dramaattisia. Tämä toimii myös toiseen suuntaan; yhtä lailla dramaattisesti nousevat pörssit voivat myös romahtaa. Tästä syystä pörssisijoittaminen on riskialtointa verrattuna muihin sijoitustapoihin. Pörssisijoittamisessa vaaditaan, korkosijoittamiseen verrattuna, nopeampaa reagointikykyä sekä halua seurata osakkeitaan säännöllisesti. (Hagert & Jokinen 2018, 297; Sijoittaminen: Opas uteliaille 2014, 25.)

Toimivimman sijoitustavan valitseminen yksilötasolla riippuu yksilön persoonallisuuspiirteistä, luonteesta sekä sijoitustavoitteista. Oikean sijoitustavan löytämiseen voi käyttää seuraavia apukysymyksiä: kuinka suuria riskejä on valmis ottamaan? Kuinka pitkän ajan päästä haluaa sijoituksensa takaisin? Kuinka suuren osan nettotuloista on valmis sijoittamaan säännöllisesti? Kuinka suuria tappioita on valmis sietämään? Mitä tavoitteita asettaa omalle sijoitustoiminnalleen? (Hagert & Jokinen 2018, 317; Thurén 2018, 260–262; Havia ym. 2014, 252–255.) Kun osaa vastata edellä mainittuihin kysymyksiin, voi siirtyä suunnittelemaan henkilökohtaista sijoitusstrategiaa. Strategioita on hyvin monenlaisia; toiset tekevät yksityiskohtaisia suunnitelmia, toisille riittää laaja kuva omien sijoituksiensa suunnasta. Se, mikä strategia itselle sopii, riippuu nimenomaa persoonallisuudesta ja henkilökohtaisista sijoitustavoista. (Thurén 2018, 260–261; Havia ym. 2014, 255.)

2.5 Tasapainoisen talouden vaikutukset hyvinvointiin

Tasapainoinen talous vaikuttaa ihmisten fyysiseen sekä psyykkiseen terveyteen. Tutkimuksissa, joissa on tutkittu rahan ja terveyden välisiä kytköksiä, on löydetty neljä selkeästi erilaista yhteyttä terveyden ja rahan välillä. Ensimmäinen yhteys on se, että mahdollisuus käyttää maksullisia terveystalvueluita parantaa fyysisen terveyden laatua. Toinen yhteys kertoo rahavaikeuksien aiheuttavan stressiä. Stressin kroonistuessa biokemialliset muutokset kehossa lisääntyvät ja näin ollen nostavat fyysisen sairastelun riskiä ja hidastavat toipumista. Kolmas yhteys liittyy ajankäyttöön. Kun ihmisen arki koostuu liikunnasta, laadukkaasta ravinnosta sekä työn ja vapaa-ajan sopivasta suhteesta on terveellisten elämäntapojen runko valmis. Vastaavasti jos ihmisellä ei ole rahaa, kuluttaa hän aikaa talousongelmiensa selvittämiseen, ja näin ollen ter-

veellisten elämäntapojen noudattamiseen tarkoitettu aika kuluu talousongelmien parissa. Neljäs yhteys todistaa fyysisten tai psyykkisten terveysongelmien vaikeuttavan opiskelua tai työskentelyä niin, että ne voivat lisätä talousvaikeuksia. (Lassander 2020, 103–107.)

Taloudellinen hyvinvointi vaikuttaa myös perhesuhteisiin, elämänlaatuun, onnellisuuteen ja yleiseen menestykseen elämässä. Näitä edellä mainittuja seikkoja voidaan pitää tekijöinä, jotka vaikuttavat selkeästi ihmisen mielenterveyteen. (Lassander 2020, 104–105.) Onnellisuutta voidaan pitää yhtenä merkittävimmistä psyykkisen hyvinvoinnin mittareista. Talouden hyvinvointi edesauttaa onnellisuutta, mutta rikkaus ja onnellisuus eivät ole suoraan sidoksissa toisiinsa. Tämä johtuu siitä, että tietyn tulotason saavuttamisen jälkeen ihmisten onnellisuus ei enää lisäännä, vaikka tulot kasvaisivatkin entisestään. (Lassander 2020, 70–73; Havia ym. 2014, 109–110.) Tätä kutsutaan vähenevän rajahyödyn laiksi (Thurén 2018,28). Havian ym. (2014, 21) sekä Lassanderin (2020, 83) mukaan onneen ei lähtökohtaisesti tarvita rahaa tai rikastumista. Onni on abstrakti käsite, jonka ihminen kokee ja ymmärtää yksilöllisesti. Onni voi olla esimerkiksi elämän tarkoituksen ymmärtäminen, rakkaus tai vapautta toimia ja elää niin kuin itse haluaa. The World Happiness Reportin (2020, 24) mukaan Suomi on maailman onnellisin maa. Onnellisuutta mitataan suhdelluulla, jossa on otettu huomioon bruttokansantuote asukasta kohden, sosiaalinen tuki, elinajanodote, vapaus tehdä elämänvalintoja, anteliaisuus sekä korruptio. Raportissa korostetaan onnellisuuden olevan kokemus, joka voidaan yhdistää Pohjoismaissa suhteellisen korkeaan aineelliseen vaurauteen yhdessä hyvin toimivan demokratian ja liberaalien arvojen toteutumisen kanssa. Yksinomaa raha ei siis vielä riitä onnellisuuden saavuttamiseen. (The World Happiness Report 2020, 182.)

Vakavien mielenterveysongelmien ja tasapainoisen talouden välillä on yhteys. Tutkimusten perusteella mielenterveyden vakavia häiriöitä esiintyy enemmän taloudellisista ongelmista kärsivillä ihmisillä. Myös itsemurhayritysten ja talousongelmien välillä on löydetty selkeä yhteys. Ongelmien syy ja seuraussuhteet ovat mielenterveyden ja talousongelmien kohdalla molemmin puolisista. Tällä tarkoitetaan sitä, että kumpikin edellä mainittu ongelma ruokkii toinensa. Talousongelmat voivat johtaa mielen järkkymiseen sekä mielenterveysongelmat voivat johtaa taloudellisiin ongelmiin. Taloudellinen turvallisuus siis

parantaa sekä fyysistä- että psyykkistä terveyttä ja näin ollen vaikuttaa merkittävästi ihmisten hyvinvointiin. (Lassander 2020, 105–106.)

3 LAINAT JA LUOTOT

53 prosentilla suomalaisista asuntokunnista oli velkaa 126,9 miljardin euron edestä vuonna 2019 (Pääkaupunkiseudulla... 2020). Myös suomalaisten velkaantumisasaste oli noussut vuoden 2019 joulukuusta 1,2 prosenttiyksikköä, vuoden 2020 kesäkuuhun mennessä. 2000-luvun alun 62,8 prosentista, velkaantumisasaste on noussut 130,3 prosenttiin vuoden 2020 kesäkuuhun mennessä. (Kotitalouksien velkaantumisasaste... 2020.) Opintolainoja nostettiin vuoden 2020 elokuussa 6 % enemmän kuin vuoden 2019 elokuussa (Elokuussa... 2020). Suurin osa suomalaisista ottaa siis lainaa elämänsä aikana, eikä se ole hyvä tai huono asia (Hagert & Jokinen 2018, 143; Thurén 2018, 233; Havia ym. 2014, 92). Velkaa voidaan pitää työkaluna, joka mahdollistaa sellaisia asioita, joita olisi mahdotonta saavuttaa ilman sitä. Olennaista on kuitenkin se, miten ja mihin velkaa käyttää. Positiivinen velkaantuminen parantaa tulevaisuuden varallisuutta, kun taas negatiivinen velkaantuminen huonontaa sitä. Negatiivinen velkaantuminen myös luo lisätyötä ja lisää köyhyyttä. (Havia ym. 2014, 92–93; Hagert & Jokinen 2018, 143.)

Velkaantuminen on positiivista, kun velalla on vipuvaikutus. Vipuvaikutus tarkoittaa siis sitä, että velkasijoituksen tuotot ovat moninkertaisesti suuremmat verrattuna oman käytetyn rahan määrään nähden. Vaikutus toimii silloin, kun vivutukseen käytetyn lainan korko on pienempi kuin sijoituksen tuotto. Vipuvaikutusta käytetään usein hyväksi asuntosijoittamisessa. (Havia ym. 2014, 93.) Velkaantuminen voi olla positiivista myös siinä tapauksessa, jos sen käyttökohde on järkevä. Esimerkiksi opintolainan ottamista pidetään hyvänä velkaantumisenä, sillä sen käyttötarkoitus on parantaa lainanottajan ammattitaitoa ja näin ollen myös parantaa tulevaisuuden ansiotasoa. (Havia ym. 2014, 93.)

3.1 Hyvät ja huonot lainat

Hyvien ja huonojen lainojen ero voidaan karkeasti selittää vakuudella. Hyvän lainan tunnistaa usein siitä, että sen takaisinmaksu on taattava jollain tavalla. (Thurén 2018, 234.) Esimerkiksi opintolainan takaisinmaksun takaa valtio ja

asuntolainan takaamiseen vaaditaan yleensä noin 70 %:n vakuus asunnon markkina-arvosta. Asuntolainaa vakuuttaa itsessään jo ostettava asunto, sillä se ikään kuin pantataan vakuudeksi siitä, että laina maksetaan pankille takaisin. Muita vakuuksia asuntolainaan ovat metsätilat, talletukset, osakkeet sekä rahastot. (Asuntolainan vakuudet s.a.; Thurén 2018, 236.) Jos edellä mainitut vakuudet eivät riitä kattamaan koko vakuutta, asuntolainaan voidaan käyttää myös muita vakuuksia. Näitä kutsutaan takauksiksi. Asuntolainassa käytettäviä takauksia ovat esimerkiksi erilaiset maksulliset lainatakaukset, valtion lainatakaus sekä toinen henkilö lainan takaajana. (Asuntolainan valtiontakaus... s.a.) Huonon lainan tunnistaa taas siitä, ettei siihen vaadita vakuutta. Vakuuden puuttuminen kielii usein lainan korkeammasta korosta. Korkeakorkoisia lainoja saa myös paljon helpommin ja nopeammin kuin hyviä, matalakorkoisempia lainoja. Nyrkkisääntönä voidaan myös pitää sitä, että pankista saata- vat lainat ovat edullisempia kuin kuluttaja- ja korttiluotot. (Thurén 2018, 234; Hagert & Jokinen 2018, 145.) Vakuuden lisäksi hyvän ja huonon lainan erottaa toisistaan sen myöntäjä. Jos lainan kanssa tulee ongelmia tai jos lainasta haluaa saada lisätietoja, pitäisi lainansaajan saada vaivattomasti apua. (Thurén 2018, 235.)

Kuluttajaluotolla tarkoitetaan luottoa, jonka myöntää luotonantaja sopimuksen mukaan lainaksi, maksunlykkäykseksi tai muuksi vastaavaksi talousjärjestyksi. Kuluttajaluottoja myöntää pankit, muut luotonantajat sekä rahoitusyhtiöt. Kulutusluottoja ovat esimerkiksi luottokortit, kuten Visa ja MasterCard, asunto- ja opintolainat sekä rahoitusyhtiöiden myöntämät korttiluotot esimerkiksi huonekalu- tai elektroniikkaostoksiin. (Luottosanasto 2014; Hagert & Jokinen 2018, 152–153.) Kuluttajaluotot voidaan jakaa kahteen eri kategoriaan: jatkuviin luottoihin ja kertaluottoihin. Jatkuvalle luotolle tarkoitetaan sellaista luottoa, joka on kuluttajalla jatkuvasti käytössä ilman erillistä luottopäätöstä. Tällaisia jatkuvia luottoja ovat esimerkiksi luottokortit. Kertaluotto on taas kertaluontoinen laina, joka maksetaan luotonmyöntäjälle takaisin joko kerralla tai osissa. Kertaluottoja ovat esimerkiksi autorahoitus, postimyyntiyritysten tarjoamat lainat sekä pienlainat eli pikavipit. (Luottosanasto 2014; Hagert & Jokinen 2018, 153.) Kulutusluottoihin luetaan myös osamaksusopimukset. Osamaksusopimukset eroavat muista kulutusluotoista niin, että tuotteen myyjä on pidättänyt oikeuden itsellään saada myyty tuote takaisin, jos kuluttaja laiminlyö osamaksusopimusta. (Luottosanasto 2014.)

Kulutusuotoilla ei ole järkevää rahoittaa arkea, mutta on kuitenkin poikkeuksia, jolloin kulutusluoton ottaminen voi olla järkevin vaihtoehto. Esimerkiksi osamaksusopimukset matkapuhelinkaupoissa ovat usein kuluttomia ja korottomia. Tällöin on järkevämpää maksaa uusi puhelin osissa kuin kerralla, sillä kertamaksu voi tehdä liian suuren loven ostajan henkilökohtaiseen talouteen. (Hagert & Jokinen 2018, 152–159.) Myös ajoneuvorahoitukset ovat suhteellisen järkeviä kulutusluottoja. Autokaupat tekevät yleensä yhteistyötä tiettyjen pankkien ja rahoitusyhtiöiden kanssa. Auton ostaminen osamaksulla on melko edullinen kulutusluotto, sillä tällaisissa osamaksuissa käytetään yleensä tasaerälyhennystä sekä kiinteää korkoa, sillä laina-aika on suhteellisen lyhyt, 1–6 vuotta. (Autorahoitus... s.a.) Yhdistävä tekijä kaikissa kulutusluotoissa on se, että luoton voi maksaa ennen aikaisesti ilman lisäkuluja. (Hagert & Jokinen 2018, 153.)

Lainojen vertailu ja kilpailuttaminen on ensimmäinen askel hyvien ja huonojen lainojen erojen ymmärtämiseen. Lainojen vertailu on helpointa todellisen vuosikoron perusteella. Todellinen vuosikorko sisältää kaikki lainaan vaikuttavat kustannukset kuten marginaalin, viitekoron, kuukausimaksun, lainannostomaksun, jatkuvan luoton vuosimaksut, käsittelymaksut, perustamismaksun sekä muut kulut esimerkiksi osamaksulisän. Todellisen vuosikoron saamiseksi on laadittu Vakiomuotoinen Eurooppalainen kuluttajaluottotiedot-lomake, jonka avulla kuluttajalla on oikeus saada luoton tiedot eriteltynä asiakirjana. VEK-lomakkeen tarkoitus on helpottaa lainojen vertailua. (Luoton hinta 2014; Hagert & Jokinen 2018, 147–149; Thurén 2018, 136–137.) Kuluttajasuojalain mukaan todellinen vuosikorko ilmoitetaan prosenttilukuna. Mitä suurempi prosentti on, sitä kalliimpi laina. Pääsääntönä on myös se, että mitä pidempi luottoaika, sen kalliimpi on laina todellisuudessa. (Luoton hinta 2014.) Lainojen kilpailuttaminen perustuu siihen, että eri pankit kilpailevat lainanottajasta. Yleisimmät kulut, joilla pankit kilpailevat, ovat marginaali sekä lainannostomaksu. Pankit pyrkivät siis tarjoamaan edellä mainituista kuluista edullisimmat vaihtoehdot saadakseen lainanottajan oman pankkinsa asiakkaaksi. (Thurén 2018, 235–236.)

3.2 Ylivelkaantuminen

Velkaantumisella tarkoitetaan kaikkea ennenaikaista rahankäyttöä. Asunto- tai opintolainan ottaminen, osamaksusopimukset sekä muiden luottojen ottaminen edesauttavat velkaantumista. Velkaantuminen ja ylivelkaantuminen ovat kuitenkin eri asioita. Ylivelkaantumisella tarkoitetaan sitä, ettei lainanottaja pysty hallitsemaan ja selviytymään jokapäiväisestä arjesta ja asumisen peruskustannuksista suurien velanhoitokustannusten vuoksi. (Hagert & Jokinen 2018, 90–91; Ylivelkaantumisen ehkäisy... 2016, 13–17.)

Ylivelkaantuminen noudattaa usein samaa kaavaa. Ensimmäinen vaihe on se, että velkaantuva jättää minkä tahansa laskun maksamatta. 14 päivän kuluttua laskun eräpäivästä, velkojalla on oikeus lähettää maksumuistutus. Jos velallinen ei maksa laskua ensimmäisen maksumuistutuksen jälkeen, velkoja saa lähettää toisen maksumuistutuksen 14 päivän kuluttua ensimmäisestä maksumuistutuksesta. Kumpikin maksumuistutus lisää velan hintaa 5 eurolla sekä viivästyskorolla. Toisessa vaiheessa lasku siirtyy ammattimaiselle perintätaholle, jos laskua ei makseta kahden maksumuistutuksen jälkeen. Ammattimaisia perintätahoja ovat perintätoimistot, asianajo-, lakiasian- sekä tilitoimistot. Edellä mainitut tahot lähettävät velalliselle enintään kaksi maksuvaatimusta. Kummastakin vaatimuksesta perintätaho saa periä maksua; ensimmäisestä maksuvaatimuksesta velan määrästä riippuen 14–50 euroa ja toisesta maksuvaatimuksesta enintään puolet ensimmäisen vaatimuksen kuluista. Kolmannessa vaiheessa velka siirtyy käräjäoikeuden käsiteltäväksi, jos velkaa ei ole maksettu kahden maksuvaatimuksen jälkeen. Käräjäoikeus lähettää velalliselle tiedoksiannon haasteesta. Jos haasteeseen ei vastata 14 päivän kuluessa, käräjäoikeus tuomitsee velan ulosottoon ja velallinen saa maksuhäiriömerkinnän. Maksuhäiriömerkinnän jälkeen velallisen omaisuutta voidaan alkaa periä ulosotossa. Tämä tarkoittaa sitä, että velan suuruus voidaan ulosmittata suoraan velallisen tuloista. Ulosmittauksen alaisia tuloja ovat palkkatulot sekä omaisuus, eivät sosiaaliavustukset ja -tuet. On siis mahdollista, ettei velalliselta ole mahdollista ulosmitata velkoja. Tällaisissa tapauksissa velallinen todetaan ulosotossa varattomaksi ja velat siirtyvät jälkiperintään. Jos velallisen tulot nousevat niin, että velkoja on taas mahdollista ulosmitata, siirtyvät velat jälkiperinnästä takaisin ulosottoon. (Perintäkulut ja... 2014; Thurén 2018, 98–101.)

Maksuhäiriömerkintä rekisteröidään luottotietorekisteriin. Rekisteriä hyödyntää esimerkiksi vuokranantajat, vakuutusyhtiöt, velan antajat sekä matkapuhelin-yhtiöt maksukyvyyn tarkastamiseen. Jos henkilöllä on yksikin maksuhäiriömerkintä voi edellä mainittujen tahojen kanssa asioiminen olla haasteellista, sillä maksuhäiriömerkintä voi olla esteenä esimerkiksi vuokra-asunnon tai puhelinliittymän saamiselle. Maksuhäiriömerkinnät näkyvät luottotietorekisterissä vähintään kaksi vuotta velan maksamattajättämisestä, eikä merkintä poistu, vaikka velan maksaisikin pois. Maksamatta jääneen laskun hinta nousee koko prosessin ajan. Kuluja, joita koituu maksamatta jääneestä laskusta ovat maksuistutuksen yhteydessä perityt lisäkulut, viivästyskorko, ammattimaisten perintätahojen perimät kulut sekä käräjäoikeuden oikeudenkäyntikulut. (Perintäkulut ja... 2014; Thurén 2018, 98–101.)

3.3 Ylivelkaantumiseen johtavat syyt

Yleisimmät syyt nuorten ylivelkaantumiseen ovat vähäiset taloudenhallinnan taidot ja tiedot, pienituloisuus, pätkätyöläisyys, puuttuva taloudellinen tuki sekä vaihtuvien tukien varassa eläminen. Myös mielenterveysongelmat lisäävät ylivelkaantumisen riskiä. Erilaisia psyykkisiä ongelmia, jotka lisäävät ylivelkaantumisen riskiä, ovat esimerkiksi masennus, yksinäisyys sekä erilaiset riippuvuudet kuten alkoholi- tai peliriippuvuus. (Thurén 2018, 88; Ylivelkaantumisen ehkäisy... 2016, 20.) Muissa ikäryhmissä ylivelkaantumisen syitä on tulojen pieneneminen, joka voi johtua joko sairaudesta, työttömyydestä tai muusta elämää koskevasta kriisistä, kuten avioerosta, läheisen kuolemasta tai kumppanin velkaantumisesta. Myös äkillinen menojen kasvaminen ja liiallinen kulutus ovat ylivelkaantumisen syitä niin nuorten kuin muidenkin ikäryhmien kohdalla. (Ylivelkaantumisen ehkäisy... 2016, 19; Thurén 2018, 89.)

Kulutusluottojen ottaminen ja niiden huolimaton käyttö sekä velkaantuminen ovat ylivelkaantumisen merkkejä (Ylivelkaantumisen ehkäisy... 2016, 17). Koska joka neljännellä suomalaisella oli vuonna 2019 jokin kulutusluotto, ei kulutusluoton ottamista itsessään voida vielä pitää ylivelkaantumisen tunnusmerkkinä (Säästäminen... 2019, 24; Ylivelkaantumisen ehkäisy... 2016, 17). Tästä syystä kulutusluottojen kokonaismäärä määrittelee sen, onko talous vel-

kaantunut vai ylivelkaantunut. Yli 100 000 euron kokonaismäärä kulutusluotoissa kielii vakavasta ylivelkaantumisesta tai sen vaarasta, kun taas keskimäärin suomalaisen henkilön kulutusluottojen kokonaismäärä oli 8700 euroa, joka lasketaan velkaantumiseksi. (Ylivelkaantumisen ehkäisy... 2016, 17.)

Pienlainojen eli pikavippien osuus ylivelkaantumisessa on selkeä. Pikavipit ovat vakuudettomia lainoja, jotka on tarkoitus maksaa lyhyessä ajassa takaisin velanmyöntäjälle. Lyhyellä ajalla tarkoitetaan tässä asiayhteydessä noin kolmea kuukautta. Pikavippien suuruus vaihtelee sadoista eurosta muutamiiin tuhansiin euroihin ja rahat saa tilille usein jopa muutamassa tunnissa. (Hagert & Jokinen 2018, 156.) Vuosien 2012–2016 välillä, nuorten aikuisten velkomustuomioiden taustalla oli usein joko pikavippi tai muu kulutusluotto (Pikavippien laatu ja laajuus 2019, 17). Toisaalta vuoden 2013 voimaantulleen sääntelyn seurauksena, otettujen pikavippien lukumäärä väheni, mutta velan keskimääräinen suuruus velallista kohden kasvoi. Ilmiö voidaan selittää sillä, että sääntely määräsi alle 2000 euron pikavippeihin korkokaton. Näin ollen ongelmavelkaantuneiden määrä väheni, kun pikavippien kokonaiskustannukset vähenivät alle 2000 euron lainoissa sekä luottokelpoisuuden tarkastamista kiristettiin. Vaikka ongelmavelkaantuneiden kokonaismäärä väheni, pikavippeihin liittyvien velkomustuomioiden pääomien euromääräinen keskiarvo kaksinkertistui. Edellä mainittu ongelma on seurausta siitä, että pikavippifirmat pyrkivät kiertämään sääntelyä tarjoamalla hieman yli 2000 euron pikavippejä, sillä sääntely koskee vain alle 2000 euron pikavippejä. (Pikavippien laatu ja laajuus 2019, 17–18; Hagert & Jokinen 2018, 156–157.)

Ostoriippuvuudella on yhteys liialliseen kulutukseen ja menojen yllättävään kasvuun, jotka ovat selkeitä riskejä ylivelkaantumiseen. Osto- eli shoppailuriippuvuus tarkoittaa liiallista ostosten tekoa muuhun kuin välttämättömiin tarpeisiin niin, että se haittaa elämää joko henkisellä tai taloudellisella tasolla. Ongelmallisella kuluttamisella tähdätään usein mielihyvän tunteeseen, jolla pyritään lievittämään surua, pahaa oloa tai pitkästymisen tunnetta. Kuitenkin pitkällä aikavälillä kuluttaminen ruokkii edellä mainittuja ongelmia, eikä lievitä niitä. Ostoriippuvuus tuottaa tyypillisesti taloudellisia ongelmia, kun riippuvainen kuluttaa yli omien varojensa, eli velkaantuu. Myös tiettyihin mielenterveysongelmiin kuten kaksisuuntaiseen mielialahäiriöön, ADHD:hen sekä muihin persoonallisuushäiriöihin voi liittyä ostoriippuvuutta. (Majava & Korkeila 2016.)

Myös pikavippien ja peliriippuvuuden välillä on selkeä yhteys. Vuonna 2018, avohoitoon hakeutuneista peliriippuvaisista, 72 % oli rahoittanut pelaamistaan pikavipeillä. (Pikavippien laatu ja laajuus 2019, 27.)

Velkaantuminen ja ylivelkaantuminen vaikuttavat yhteiskunnallisella tasolla niin, että heikon taloussuhdanteen aikana kotitaloudet vähentävät kulutustaan, jotta varat riittävät lainanlyhennyksiin. Vähentynyt kulutus heijastuu suoraan muuhun talouteen ja yritysten toimintaympäristöön, ja näin ollen ruokkii talouskasvun hidastumista. Myös kulutusluotot ovat suomalaisissa kotitalouksissa usein vakuudettomia, joten niistä syntyy luotonmyöntäjille todennäköisemmin ongelmia kuin vakuudellisten lainojen ja luottojen myöntäjille. Talousvaikeuksista kärsivät yritykset eivät paranna talouden tilaa yhteiskunnallisella tasolla. (Kotitalouksien kasvava... 2019.)

3.4 Ylivelkaantumisen ehkäiseminen

Ylivelkaantumista voidaan ehkäistä taloustaitojen kehittämällä, eli kokonaisvaltaisella henkilökohtaisen talouden hallinnalla, ensisijaisen toimeentulon vahvistamisella sekä säästämiseen kannustamisella. (Velat ja mielenterveys... 2018, 24.) Henkilökohtaisen talouden hallintaan luetaan menojen ja tulojen suhteuttaminen, budjetointi ja säästämiseen sekä sijoittamiseen liittyvät toimet (Thurén 2018, 10). Thurénin mukaan (2018, 89) velkaantumista voidaan ehkäistä vain tulojen ja menojen suhteuttamisella. Kun velkaantuminen kestää yksilötasolla hallinnassa, ehkäisee se ylivelkaantumisen riskiä. Myös rahasta puhumisen tärkeys korostuu ylivelkaantumisen ehkäisemisessä. Puhuminen vähentää talousongelmien syntymistä sekä helpottaa niistä selviytymistä, sillä se purkaa talousongelmiin liittyviä tunteita, kuten syyllisyyttä ja häpeää. (Thurén 2018, 12–16; Lassander 2020, 18.)

Ylivelkaantumista voi ehkäistä myös elämän hallinnalla. Itsestä huolehtiminen parantaa kokonaisvaltaista hyvinvointia, joka taas hyödyttää kaikkea tavoitteellista toimintaa. Perustarpeiden tyydyttäminen vähentää impulsiivisten valintojen tekemistä. Säännöllinen unirytm, terveellinen ruokavalio sekä kohtuullinen liikunta jokapäiväisessä arjessa ovat näitä perustarpeita, joista huolehtiminen tukee hyvinvointia. (Lassander 2020, 242–243.) Kun perustarpeet ovat

kunnossa, taloudesta huolehtiminen on helpompaa. Taloudesta huolehtimiseen on suositeltavaa rakentaa rutiineja, jottei aihe tunnu ylitsepääsemättömältä ja vaivalloiselta. Esimerkiksi ajan varaaminen talouden hoitamiseen on tästä näkökulmasta tärkeää. Yksi tunti viikossa talousasioiden aktiiviseen hoitamiseen helpottaa alkuun pääsemisessä. Kun ajan on varannut etukäteen talouden hoitamiseen, tulee siitä säännöllisempää ja rutinoituneempaa. Toinen tärkeä seikka talouden hoitamisessa on sen seuranta. Talouden hoitamisesta koituvat seuraukset ovat helpompi huomata, jos niitä seuraa aktiivisesti. Kehityksen tunnistaminen voi olla myös hyvin palkitsevaa, ja se parantaa sisäistä motivaatiota. (Lassander 2020, 243–244.)

Yhteiskunnallisella tasolla ylivelkaantumisen ehkäisemiseksi on suunnitteilla lakimuutoksia, jotka lyhentäisivät luottotietorekisterissä olevien maksuhäiriömerkintöjen voimassaoloaika. Näiden lakimuutosten lisäksi suunnitteilla on positiivisen luottorekisterin käyttöönotto. Positiivisen luottorekisterin tarkoitus olisi luoda kattavampi kuva yksityishenkilöiden taloustiedoista, verrattuna nykyiseen luottotietorekisteriin. Näiden toimien lisäksi nykyinen, Sanna Marinin, hallitus suunnittelee vahvistavansa kotitalouksien talous- ja velkaneuvontaa sekä helpottavansa konkurssin tehneiden yrittäjien velkajärjestelyyn pääsyä. (Positiivisen luottorekisterin... 2020.)

Pääpaino tämänhetkisessä Suomessa on ylivelkaantumista korjaavissa palveluissa, eikä niinkään ennalta ehkäisevässä talousneuvonnassa. Tätä voidaan pitää ongelmallisena, sillä apua velkaongelmiin saa vasta sitten kun niitä on, eikä silloin kun niitä voitaisiin vielä ehkäistä. Tämän tyyppinen malli ei ole yhteiskunnan kannalta kannattava, sillä se on kalliimpi ja vie enemmän resursseja kuin ennalta ehkäisevä työ. Oikeaan aikaan toteutettu ennalta ehkäisevä talousneuvonta voi parhaimmassa tapauksessa johtaa siihen, että talousneuvontaan hakeutunut henkilö välttyy vakavilta talousongelmilta ja ylivelkaantumiselta. (Ylivelkaantumisen ehkäisy... 2016, 30–31.) Myös ylivelkaantumista korjaavissa palveluissa on ongelmia, jos niitä tarkastellaan apua hakevan näkökulmasta, sillä tämänhetkinen palvelujärjestelmä on sirpaleinen. Tällä tarkoitetaan sitä, että apua on saatavilla erillisistä palveluista, eikä ne ole yhteydessä toisiinsa. Avun hakeminen ei noudata siis tiettyä kaavaa, vaan apua hakevan täytyy itse selvittää mitä palveluita on oikeutettu käyttämään. Yksilöta-

solla tämän kaltainen palvelupolku ei ole toimiva, sillä avun pyytäminen koetaan ylipäättään vaikeaksi ja häpeälliseksi. (Ylivelkaantumisen ehkäisy... 2016, 30.)

3.5 Kuinka saada apua velkaongelmiin

Velkaongelmiin voi saada apua monesta eri paikasta. Velkojen järjestelyssä puhutaan kahdesta eri tavasta; vapaaehtoisesta velkajärjestelystä ja lakisääteisestä velkajärjestelystä. Vapaaehtoisia velkajärjestelyjä ovat kaikki ne toimet, jotka velallinen voi itse tehdä tilanteensa eteen. Lakisääteinen velkajärjestely on taas viimeinen keino, jota voidaan hyödyntää vakavan ylivelkaantumistilanteen kanssa. Lakisääteistä tapaa käytetään ainoastaan silloin kun velallisen ongelmia ei voida ratkaista muilla tavoilla. Lakisääteisestä velkajärjestelystä vastaa tuomioistuin, joka vahvistaa velalliselle maksuohjelman, jossa on huomioitu velallisen maksukyky. (Thurén 2018, 101; Jos et pysty maksamaan... 2019.)

Vapaaehtoisia velkajärjestelyjä ovat velkojan kanssa neuvottelemine ja uuden maksusuunnitelman pyytäminen, perinnän keskeyttäminen sekä velkojen yhdistäminen lainalla. Kaikissa edellä mainituissa järjestelyissä on myös mahdollista saada maksutonta talous- ja velkaneuvontaa oikeusaputoimiston kautta. (Thurén 2018, 101–105; Jos et pysty maksamaan... 2019.) Näiden lisäksi on olemassa ilmaisia keskustelukanavia, joista voi saada apua ja neuvoja velkaongelmien ja -huolien kanssa. Luotettavia kanavia ovat Takuusäätiön maksuton Velkalinja, jonne voi olla yhteydessä puhelimitse, sekä Kysy rahasta -chat, joka toimii Takuusäätiön verkkosivuilla. (Neuvoja Velkalinjalta... s.a.)

Vapaaehtoiset velkajärjestelyt suositellaan aloittamaan neuvottelemalla velkojien kanssa. Neuvottelua voi käydä, vaikka velat olisivat siirtyneet perintätuomistolle, oikeuteen tai ulosottoon. Suositeltavaa on, että velallinen neuvottelee heti maksuvaikeuksien alkaessa uudesta maksusuunnitelmasta. Näin ollen laskun maksamatta jättämisestä ei koidu niin suuria lisäkustannuksia. Yleisiä toimia, laskun eräpäivän siirtämisen lisäksi, ovat laina-ajan pidentäminen ja kuukausierien pienentäminen, sopiminen lyhennysvapaista jaksoista, luottojen

yhdistäminen sekä koron tai viivästyskoron pienentäminen. Eräpäivän siirtäminen voi luoda lisäkustannuksia enintään 5 euron edestä, kun uuden maksusuunnitelman järjestäminen voi maksaa 20 eurosta 50 euroon, riippuen velkojen ja maksuerien kokonaismäärästä ja laadusta. Velallisella on myös oikeus pyytää perinnän keskeyttämistä. Siinä vapaaehtoisen kirjeperinnän keskeytystä pyydetään, jotta velallinen välttää turhat perintäkulut. Keskeytystä voi pyytää vain, jos saatava on erääntynyt kokonaan. (Jos et pysty maksamaan... 2019.)

Jos velkoja on kertynyt velalliselle paljon, yleensä järkevin ja edullisin keino on yhdistää velat yhdeksi suuremmaksi lainaksi. Tällaista lainaa kutsutaan järjestelylainaksi ja sitä voi hakea pankista. Järjestelylaina on pitkäaikaisesti edullisempi vaihtoehto, sillä järjestelylainan korko on matalampi kuin kulutusluottojen ja pienlainojen korot yleensä. Järjestelylaina myös selkiyttää velkaongelman laajuutta, sillä se yhdistää pienet lainat toisiinsa, yhteen paikkaan.

Yleensä velallisella ei ole vakuuksia saada järjestelylainaa yksin. Tällaisessa tilanteessa velallinen voi hakea Takuusäätiön järjestelylainatakausta tai kuntien tarjoamaa sosiaalista luottoa. Takuusäätiön järjestelylainatakauksen saa tietyin edellytyksin, joita ovat esimerkiksi velallisen selviytyminen jatkossa itsenäisesti velanhoidomenoistaan, varojen jäämistä lainanlyhennyksen jälkeen asumiskustannuksiin ja normaaliin elämään sekä velkaantumisen päättyminen. Kuntien tarjoaman sosiaalisen luoton saamiseksi vaaditaan tilanne, jossa velallinen ei voi saada pientuloisuutensa, vähävaraisuutensa tai maksuhäiriömerkintöjensä takia kohtuuehtoista lainaa. Velallisen on myös osoitettava kykynsä luoton takaismaksusta. (Jos et pysty maksamaan... 2019; Thurén 2018, 101–106.)

Selkeästi velkaongelmiin keskittyvien apukeinojen lisäksi velallisen suositellaan saavan apua myös mielenterveyteen liittyvien ongelmien kanssa. Koska mielenterveys ja talousongelmat kulkevat käsikädessä, olisi ensiehtoisen tärkeää, jotta velallinen saisi tukea mahdollisten psyykkisten ongelmien hoitoon. Etenkin vertaistuki ja anonymisti saatava keskusteluapu on todettu parantavan ylivelkaantuneiden mielenterveyden tilaa. Velkojen yhdistämisellä on huomattu olevan parantava vaikutus ylivelkaantuneen mielenterveyteen, sillä lainojen yhdistyessä velkojen kappalemäärä vähenee, ja tämä lievittää velallisen stressiä. (Velat ja mielenterveys... 2018, 25–27.) Apua pitäisi tarjota myös eri

riippuvuuksien hoitoon, jotka aiheuttavat velkaantumista. Alkoholi-, peli- ja ostoriippuvuudet ovat mielenterveyden ja velkaantumisen kannalta sekoittavia tekijöitä. Kun riippuvuuksien hoitoon saa apua, parantaa se velallisen mielenterveyttä sekä vähentää velkaantumista. (Velat ja mielenterveys 2018, 19–20.)

Apua mielenterveysongelmiin ja riippuvuuksien hoitoon saa maksuttomasti esimerkiksi Suomen mielenterveys eli Mieli Ry:n kautta Kriisipuhelimesta tai paikallisista kriisikeskuksista. Apua verkon välityksellä saa myös verkkokriisikeskuksen Tukinetistä ja Sekasin-chatista. Edellä mainitut apukanavat auttavat kriisin hetkellä. (Apua mielenterveyden... s.a.) Apua on mahdollista saada myös kunnallisilta palveluilta kuten hyvinvointiasemilta. Yksinkertainen tapa saada kunnallisen puolen mielenterveyspalveluita on olla yhteydessä mielenterveys- ja päihdepäivystykseen, jossa hoidon tarvetta arvioidaan ensin yksilöllisesti ja sen jälkeen avun hakija ohjataan jatkohoitoon. (Mielenterveys- ja... 2018.)

4 TOIMEKSIANTAJA

Tämä luku perustuu Xamkin nettisivuihin ja opiskelijahyvinvoinnin asiantuntijan, Kirsi Kämäräisen, kanssa käytyihin keskusteluihin ja sähköpostihaastatteluun. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy:n, Mikkelin kampuksen, opiskelijahyvinvoinnin yksikkö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy eli Xamk Oy on vuonna 2017 perustettu ammattikorkeakoulu. Nykyinen Xamk on fuusio Mikkelin ammattikorkeakoulusta sekä Kymenlaakson ammattikorkeakoulusta. Näin ollen Xamkillä on kampukset Mikkelissä, Savonlinnassa, Kouvolassa ja Kotkassa. Vuonna 2019 Xamk työllisti 830 henkilöä ja sen liikevaihto oli 74 miljoonaa euroa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu harjoittaa tutkintokoulutuksien lisäksi myös tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa monilla eri aloilla. Sen lisäksi Xamk harjoittaa kansainvälistä toimintaa tarjoamalla kansainvälisiä tutkintokoulutuksia sekä toimimalla yhteistyössä monien ulkomaalaisten ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa. Xamkissa opiskeli 9500 tutkinto-opiskelijaa vuonna 2019, ja näin ollen tekee siitä Suomen viidenneksi suurimman ammattikorkeakoulun.

Opiskelijahyvinvoinnin yksikkö vastaa kokonaisvaltaisesti opiskelijoiden hyvinvoinnista, yhdessä opiskeluterveydenhuolto YTHS:n, Opiskelijakunta Kaakon

sekä tutoreiden kanssa. Opiskelijahyvinvoinnin yksikkö tarjoaa opintopsykologin sekä opiskelijahyvinvoinnin asiantuntijoiden palveluita. Opiskeluhyvinvoinnin yksikkö toimii tiiviissä yhteistyössä opiskelijakunta Kaakon sekä tutoreiden kanssa järjestämällä yhteisöllisyyttä vahvistavia juhlia ja tapahtumia. Tapahtumien lisäksi yksikkö vastaa kampuksen harrastetoiminnasta. Harrastetoiminta on usein maksutonta tai vähintään edullista, ja sen tarkoituksena on tuoda yhteen eri alojen opiskelijoita. Harrastetoimintaa järjestetään liikunnan, musiikin sekä taiteen parissa. Lisäksi opiskelijahyvinvoinnin yksikkö tekee FAQ – Opintopsykologit Saure & Häkkilä -podcastia, jossa keskustellaan opiskelijoita askarruttavista asioista.

Opiskelijahyvinvoinnin asiantuntijat ovat havainneet opiskelijoiden kokevan haasteita oman talouden hallinnassa. Monella nuorella ei ole mitään tai hyvin vähän ymmärrystä taloudellisesta hyvinvoinnista. Monilla, apua hakeneilla opiskelijoilla, ei ole osaamista siihen, miten saada rahat riittämään pakollisiin menoihin. Myös säästäminen koetaan mahdottomalta tai kaukaiselta haaveelta, jota on haastavaa toteuttaa opiskeluaikana. Tästä lähtötilanteesta on syntynyt tarve pystyä tukemaan opiskelijoiden hyvinvointia myös taloudellisesta näkökulmasta. Jotta tukeminen onnistuu, opiskelijahyvinvoinnin yksikkö tarvitsee materiaalia, jota hyödyntää tukemistyössä. Tämän opinnäytetyön aihe on tärkeä, sillä taloudenhallinta on olennainen taito läpi elämän ja se heijastelee myös yksilön hyvinvointiin. Opintojen aloittaminen on monelle opiskelijalle elämänmuutos, joka väistämättä vaikuttaa henkilökohtaiseen talouteen. Jotta elämänmuutoksesta selviää, taloudenhallinnan taidot on syytä olla hallussa, sillä ilman niitä opiskelijalla on riski velkaantua tai joutua talousvaikeuksiin.

5 MÄÄRÄLLINEN TUTKIMUS

Tässä opinnäytetyössä käytetään kvantitatiivista, eli määrällistä, tutkimusmenetelmää. Määrällisellä tutkimusmenetelmällä tarkoitetaan tutkimustapaa, jossa tietoja tarkastellaan numeerisesti, eli yleisesti kuvaillen numeroiden avulla. Määrällinen tutkimustapa vastaa kysymyksiin, kuinka moni, kuinka paljon ja kuinka usein. Jotta määrällistä tutkimustapaa voidaan soveltaa ihmisiin, käsiteltävä asia ja sen ominaisuudet vakioidaan ja suunnitellaan, eli strukturoidaan. (Vilkka 2007, 13–17; Heikkilä 2014, 15–49.)

5.1 Kyselytutkimus

Tyypillistä määrälliselle tutkimukselle on se, että tutkimusaineiston keräämiseen käytetään tapaa, jolla saadaan paljon vastauksia suurelta joukolta. Kysely on tästä syystä toimiva tapa kerätä tutkimusainestoa määrällisessä tutkimuksessa. Kun vastaajien määrä on suuri, kyselytutkimusta voidaan pitää siis uskottavana. Tämä johtuu siitä, että tutkimukseen osallistuvat vastaajat edustavat tutkimuksessa otosta, jota voidaan soveltaa perusjoukossa vallitsevaan mielipiteeseen, asenteeseen tai kokemukseen tutkittavasta asiasta. (Vilka 2007, 17; Heikkilä 2014,17.)

Kyselytutkimuksen tekeminen aloitetaan operationalisoinnilla, eli teoreettisten käsitteiden ja tutkittavan asian viitekehyksen muuttamisella ymmärrettävään ja mitattavaan muotoon. Käytännössä tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen teoriasta nousseet käsitteelliset asiat osataan muotoilla kysymyksiksi ja vastausvaihtoehdoiksi. Näin ollen tutkimuksen tavoite täytyy olla täysin selvillä ennen kuin kysely luodaan. Kun kyselyn tavoite on selvillä, kysely vastaa ennalta määriteltuihin tutkimusongelmiin varmemmin. (Vilka 2007, 36–38; Heikkilä 2014, 45–46; Vehkalahti 2008, 18.) Operationalisointi voidaan toteuttaa seuraavalla tavalla: ensimmäiseksi hahmotellaan ja määritellään teoriassa käytetyt käsitteet yleisesti. Sen jälkeen käsitteet puretaan osa-alueiksi ja pohditaan, millaiset arkikielen sanat ilmaisevat teoreettisia käsitteitä parhaiten. Tämän jälkeen osa-alueista muodostetaan arkikieliset kysymykset ja vastausvaihtoehdot niin, että ne ovat vakioidut eli kaikille vastaajille samanlaiset. (Vilka 2007, 38.)

Jotta kyselytutkimus on onnistunut, täytyy operationalisoinnin onnistua sillä tavalla, että kyselyyn vastaavat henkilöt ymmärtävät kysymykset keskenään samalla tavalla. Onnistuneen operationalisoinnin lisäksi onnistuneeseen kyselylomakkeeseen vaikuttaa myös moni muu tekijä. Onnistunut kyselylomake on selkeä ja houkuttelevan näköinen, sen vastausvaihtoehdot ovat yksiselitteiset, se ei ole liian pitkä, lomakkeen alussa on helpompia kysymyksiä kuin lomakkeen lopussa, kysymykset etenevät loogisesti sekä kyselyyn vastaaja tuntee vastauksiensa olevan merkityksellisiä. Lisäksi hyvässä kyselylomakkeessa kysytään yhtä asiaa kerrallaan, samaa aihetta koskevat kysymykset ovat jaoteltu

ryhmittäin, se on helposti saatavilla ja testattu huolellisesti ennen käyttöönottoa sekä siitä selviää selkeästi tutkimuksen tavoite saatekirjeessä. (Heikkilä 2014, 46–47; Vilka 2007, 62–63.)

Lyhyesti selitettynä onnistunut kyselytutkimus kysyy sisällöllisesti oikeita kysymyksiä, tilastollisesti mielekkäällä tavalla (Vehkalahti 2008, 20). Näiden ominaisuuksien lisäksi onnistuneen kyselyn validiteetti, reliabiliteetti sekä objektiivisuus ovat kunnossa. Validiteetilla tarkoitetaan kyselyn pätevyyttä eli sitä, mittattiinko sitä mitä alun perin piti. Reliabiliteetti tarkoittaa kyselyn tarkkuutta, eli se mittaa kuinka paljon kyselyyn liittyy mittausvirheitä. (Vehkalahti 2008, 41; Heikkilä 2014, 27–29.) Objektiivisuus viittaa taas kyselytutkimuksen puolueettomuuteen. Kun kysely on tehty ja analysoitu objektiivisesti, voidaan sitä pitää luotettavampana. Tämä johtuu siitä, että on epätodennäköisempää, että kyselyn tulokset olisivat vääristyneitä kyselyn käsittelyn aikana, jos tutkija on toiminut puolueettomasti. (Heikkilä 2014, 28–29.)

Kyselylomakkeessa voidaan käyttää kolmea erilaista kysymystyyppiä; suljettua kysymystä, avointa kysymystä sekä sekamuotoista kysymystä. Suljetuissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi, ja ne ovat strukturoidut ja valikoidut, jotta eri vastaajien vastaukset olisivat vertailukelpoisia. Suljettuja kysymyksiä on dikotomiset kysymykset, joissa valitaan kahdesta vastausvaihtoehdosta sekä monivalintakysymykset, joissa on kolme tai useampi vastausvaihtoehto. Monivalintakysymyksissä voidaan käyttää valmiita kysymysmalleja ja asteikkoja, jotta mittauksen tarkkuutta ja vertailtavuutta voidaan lisätä. Avoimia kysymyksiä käytetään usein laadullisessa tutkimuksessa. Avoimien kysymysten tavoitteena on saada vastaajalta spontaani mielipide tutkittavaan asiaan niin, että vastaamista rajataan mahdollisimman vähän. Avoimien kysymysten ryhmittely on määrällisessä tutkimuksessa haastavaa, sillä vastauksia oletetaan saavan paljon. Tästä syystä määrällisessä tutkimuksessa suositaan suljettuja kysymyksiä, avoimien sijaan. Sekamuotoiset kysymykset koostuvat sekä valmiista vastausvaihtoehdoista sekä yleensä yhdestä avoimesta kysymyksestä kysymyksen lopussa. Tätä kysymystyyppiä suositellaan käytettäväksi silloin, kun epäillään, ettei kaikkia vastausvaihtoehtoja voi ennalta tietää. (Vilka 2007, 67–69; Häkkinen 2014, 47–50.)

Kysymysten lisäksi kyselylomakkeessa voidaan käyttää asenne- ja mitta-asteikkoja. Asenneasteikkojen avulla mitataan vastaajan mielipidettä mitattavasta asiasta ja mitta-asteikot toimivat mittaustasoina, joita hyödynnetään erittelemään muuttujien ilmaisemia asioita. Tunnetuimpia asenneasteikkoja ovat Likertin asteikko sekä Osgoodin asteikko. Likertin asteikossa, asteikon keskikohdasta toiseen suuntaan samanmielisyyttä kasvaa ja toiseen suuntaan väheenee. Esimerkiksi väittämään ”Säästäminen eläkerahastoon on tärkeää” vastausvaihtoehdot olisivat 1. täysin eri mieltä, 2. Jokseenkin eri mieltä, 3. Ei samaa eikä eri mieltä, 4. Jokseenkin samaa mieltä sekä 5. täysin samaa mieltä. Osgoodin asteikossa ääripäihin sijoitetaan vastakkaiset adjektiivit ja niiden välillä on joko viisi- tai seitsenportainen asteikko, jonka avulla kuvataan omaa mielipidettä. Esimerkiksi ”Eläkesäästäminen on helppoa” ja ”Eläkesäästäminen on vaikeaa”. (Vilka 2007, 46–47; Heikkilä 2014, 51–53.)

Opinnäytetyössä käytettiin kvantitatiivisena tutkimusmenetelmänä kyselytutkimusta, sillä sen avulla pystyttiin saamaan mahdollisimman monipuolista tietoa ensimmäisen vuoden ammattikorkeakouluopiskelijoiden taloudellisesta tilanteesta. Kyselylomake toteutettiin Webropol-ohjelmalla. Kyselyn työstämiseen kului noin neljä päivää ja eri kysymysrakenteita ja vastausvaihtoehtoja pohdittiin muutaman ystävän ja sukulaisen kanssa. Kyselylomakkeen kysymykset jaettiin kuuteen eri kategoriaan. Kategoriat olivat henkilökohtaisen talouden nykytilanne, säästäminen ja sijoittaminen, lainat ja luotot, velkaantuminen sekä neuvojen ja avun saaminen ja hakeminen talousasioihin. Näiden kategorioiden mukaan kysymykset jaettiin kuudelle eri sivulle. Kysymyksiä oli kokonaisuudessaan 39 kappaletta, mukaan lukien vastaajan taustatiedot eli ikä, sukupuoli ja opintojen suoritusmuoto.

Kyselyn kysymyksissä hyödynnettiin Likertin asteikkoa neljässä kysymyksessä. Lisäksi kyselyssä käytettiin monivalintakysymyksiä ja dikotomisia kysymyksiä, joissa valittiin kahdesta tai kolmesta eri vastausvaihtoehdosta. Näiden lisäksi kyselyssä oli kolme sekamuotoista kysymystä, jos valmiiksi määriteltyistä vastausvaihtoehdoista ei löytynyt sopivaa vaihtoehtoa. Kyselyn testasi neljä henkilöä kahteen eri kertaan, ennen sen julkaisua. Kun kysely oli testattu, opinnäytetyön ohjaaja sekä opinnäytetyön toimeksiantaja tarkastivat kyselyn ja antoivat siihen kehitysehdotuksia. Muokkasin kyselyä vielä tässä vai-

heessa kahden eri kysymyksen kohdalla. Ensimmäinen muokkaamani kysymys oli kysymys numero 1. eli vastaajan ikä. Sovimme tässä kohdin opinnäytetyön ohjaajani kanssa siitä, että kysely toteutetaan vain alle 30-vuotiaille henkilöille, ja muokkasin ikäkysymyksen niin, että yli 30-vuotiaat vastaajat eivät voi jatkaa kyselyyn vastaamista. Toinen kysymys, jota muokkasin tässä vaiheessa, oli kysymys numero 10. Säästätkö rahaa? Kysymykseen lisättiin vastasvaihtoehto ”säästäisin, jos se olisi taloudellisesti mahdollista” opinnäytetyön toimeksiantajan pyynnöstä.

Kysely jaettiin suomenkielisille, alemman ammattikorkeakoulun ensimmäisen vuoden opiskelijoille, jotka ovat alle 30-vuotiaita, 9.2. klo 08:00 opiskelupalveluiden suunnittelijan toimesta. Kyselyn linkki jaettiin Xamkin sähköpostin avulla. Kaiken kaikkiaan kysely lähetettiin 527 henkilölle ja vastausaikaa kyselyssä oli kaksi viikkoa, eli 9.2.–23.2. Kyselyyn tuli vastauksia ensimmäisen viikon aikana 136, ja sen jälkeen vastaajille lähetettiin muistutusviesti 16.2. sähköpostitse. Muistutusviestin jälkeen vastauksia tuli 36 kappaletta, eli kyselyyn vastasi yhteensä 172 henkilöä. Prosentuaalisesti kyselyyn siis vastasi 32,6 % kyselyn saaneista. Kyselyn sulkeuduttua aineisto siirrettiin SPSS-ohjelmistoon, jolla kyselyn vastaukset analysoitiin.

5.2 Aineiston analyysi

Kyselytutkimuksen aineiston analyysi aloitetaan analyysimenetelmän valitsemisella. Analyysimenetelmäksi valitaan sellainen menetelmä, joka antaa tietoa siitä, mitä ollaan tutkimassa. Jotta saadaan vastaukset ennalta määriteltyihin tutkimusongelmiin, sopivaa analyysimenetelmää on syytä pohtia ennen tutkimuksen toteuttamista. Todellisuudessa sopivin analyysimenetelmä löytyy kuitenkin kokeilemalla eri menetelmiä kyseessä olevalle muuttujalle. (Vilkka 2007, 119.)

Analyysitavan valinta riippuu siitä, tutkitaanko yhtä muuttujaa vai kahden tai useamman muuttujan riippuvuutta ja vaikutuksia toisiinsa. Jos valitaan tutkittavaksi yksi muuttuja, käytetään analyysimenetelmänä sijaintilukuja. Sijaintiluvuilla tarkoitetaan tunnuslukuja, joiden avulla voidaan tutkia sitä, mihin suurusluokkaan tai mittaustason kohtaan suurin osa muuttujan havainnoista sijoittuu. Ne esittävät mitatun muuttujan tyypillisimmän sekä suurimman arvon. Erilaisia

sijaintilukuja ovat moodi, mediaani, fraktaali sekä aritmeettinen keskiarvo. Jos halutaan selvittää kuinka paljon havaintoarvot poikkeavat toisistaan, käytetään hajontalukuja. Niitä ovat vaihteluväli ja vaihteluvälin pituus, keskihajonta, variaatiosuhde sekä variaatiokerroin. (Vilkkä 2007, 119–123; Heikkilä 2014, 82–88; Vehkalahti 2008, 54.) Kahden tai useamman muuttujan riippuvuuksia ja vaikutuksia toisiinsa voidaan analysoida ristiintaulukoinnilla ja korrelaatioker-toimella. Näillä menetelmillä saadaan tietoa siitä, että jotkut havaitut asiat vai-kuttavat toisiinsa, mutta ne eivät ole suoraan syy-seuraussuhteita. (Vilkkä 2007, 119–120; Heikkilä 2014, 90; Vehkalahti 2008, 67–80.) Muita tunnuslu-kuja, joilla voi analysoida kyselytutkimuksen tuloksia, ovat vinous ja huipuk-kuus. Vinoudella mitataan jakauman symmetrisyyttä, eli sitä kuinka tasaisesti vastaukset ovat sijoittuneet keskiarvon ympärille. Huipukkuus kertoo, kuinka korkea jakauman huippu on verrattuna normaalijakaumaan. (Vilkkä 2007, 125–128; Heikkilä 2014, 88.)

Kyselytutkimusta voidaan analysoida tunnuslukujen lisäksi myös hypoteesin testauksella. Hypoteesi tarkoittaa tutkijan ennakko-oletusta tutkimustulok-sesta. Hypoteesin testauksessa verrataan tutkijan ennakko-oletusta, eli hypo-teesia ja saatua tulosta toisiinsa. Tätä analysointimenetelmää käytetään silloin kun tutkimustulos on ennakko-oletusten vastainen tai se ei päde ollenkaan. Hypoteesin testaus perustuu siihen, että sen avulla voidaan ratkaista tutki-musongelmat. Sen avulla pyritään myös päättämään ja varmistamaan voi-daanko otoksen perusteella saatuja tietoja soveltaa ja yleistää perusjoukossa. (Vilkkä 2007, 132; Heikkilä 2014, 180; Vehkalahti 88–89.)

Tutkimustulokset analysoitiin SPSS-ohjelmiston avulla. Ensin tuloksia tarkas-teltiin ja analysoitiin yksittäisten muuttujien perusteella. Yksittäisten muuttujien analysoinnissa hyödynnettiin frekvenssitaulukointia ja jakaumatiedon hyödyn-tämistä kuvien ja taulukoiden avulla. Tutkimustuloksia analysoitiin myös kah-den muuttujan riippuvuuksien tarkastelulla. Kyselytutkimuksen muuttujat olivat epäjatkuvia, eli niille oli äärellinen määrä arvoja. Näin ollen kahden epäjatku-van muuttujan välistä riippuvuutta analysoitiin ristiintaulukoinnin avulla ja muuttujien välisen suhteen voimakkuutta kuvattiin kontingenssikertoimen avulla. Lisäksi suuriin ristiintaulukointeihin tehtiin tilastollisen merkittävyyden testi, eli Khiin neliötesti.

6 TULOKSET HENKILÖKOHTAISEN TALOUDEN HYVINVOINTI-KYSELYSTÄ

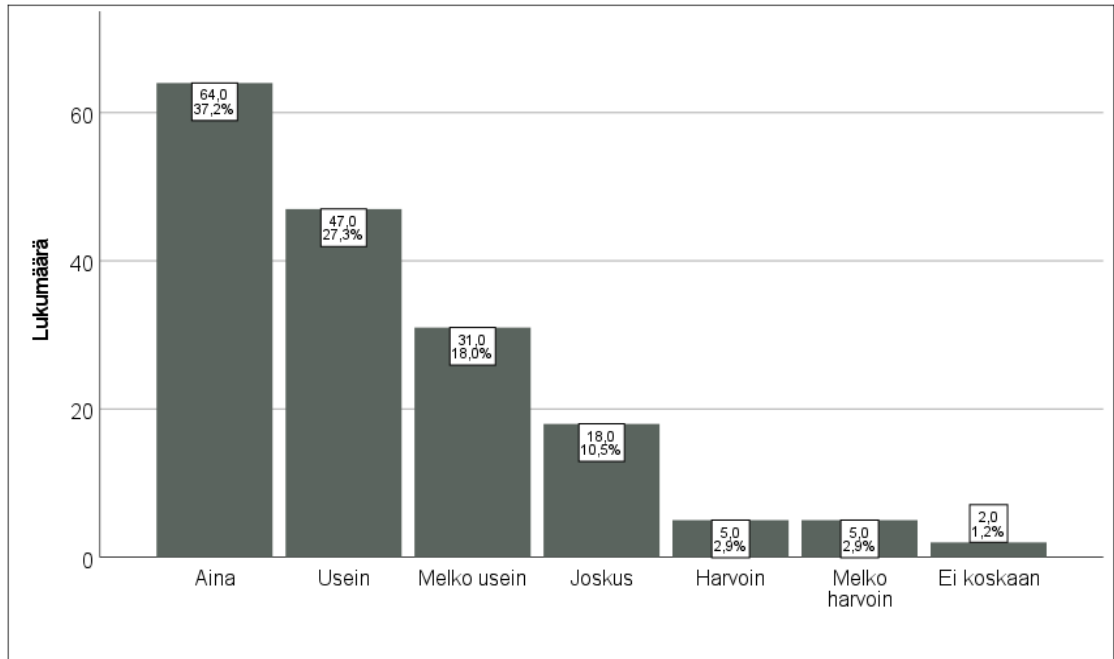
Webropol-kysely toteutettiin Xamkin, Mikkelin kampuksen, alemman ammattikorkeakoulun suomenkielisille ja alle 30-vuotiaille opiskelijoille. Kysely lähetettiin 527 henkilölle ja vastauksia saatiin kahden viikon aikana 172 kappaletta. Kyselyyn vastasi näin ollen 32,6 % kyselyn saaneista. Kyselyyn vastanneista 76 % (130 kpl) oli naisia, 23 % (39 kpl) miehiä ja 1 % (2kpl) muunsukupuolisia.

Ikäjakaumaltaan vastaajista 32,0 prosenttia oli 18–20-vuotiaita, 35,5 prosenttia oli 21–23-vuotiaita, 15,1 prosenttia oli 24–26-vuotiaita ja 17,4 prosenttia oli 27–29-vuotiaita. 66 % kyselyyn vastanneista suoritti opintojaan päiväopintoina, 19 % monimuotototeutuksessa ja 15 % verkkototeutuksessa. Kyselyn tulokset esitetään tässä luvussa tutkimusongelmittain. Kyselyn kysymykset eivät olleet pakollisia, sillä osa kysymyksistä käsittelee arkoja ja henkilökohtaisia aiheita. Tällä tavalla välttyttiin siltä, että osa vastaajista jättää kyselyyn vastaamisen kesken, arkaluontoisen kysymyksen vuoksi.

6.1 Vastaajien nykyinen taloudellinen tilanne

Kyselyn kysymykset 4–25 liittyivät vastaajien henkilökohtaiseen taloudelliseen tilanteeseen. Kysymysten avulla haluttiin selvittää vastaajien kiinnostuneisuus omaa taloutta kohtaan ja minkälaisia aktiivisia toimenpiteitä he tekevät henkilökohtaisen talouden ylläpitämiseen. Lisäksi haluttiin selvittää, onko vastaajilla lainoja tai luottoja ja mihin tarkoitukseen niitä on otettu sekä minkälaisia tunteita raha vastaajissa herättää.

Vastaajilta kysyttiin, riittävätkö rahat kohtuulliseen elämään kuukausittain. Kysymyksen yhteydessä selitettiin kohtuullisen elämän tarkoittavan sitä, että vastaajalla on varaa ostaa toisinaan ei-välttämättömiä hyödykkeitä tai käydä ulkona syömässä tai kahvilla.

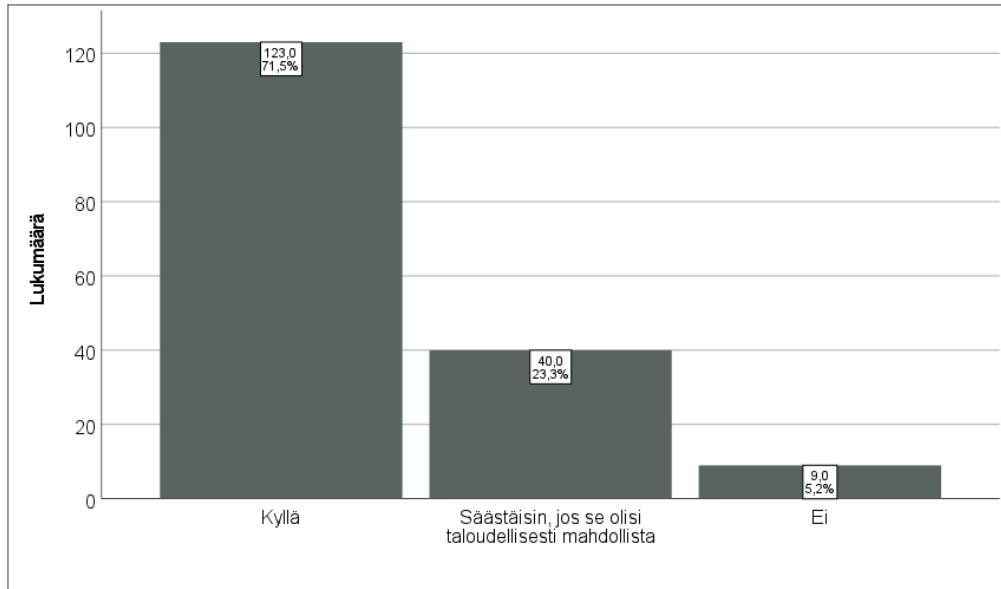
Kuva 2. Jakauma rahojen riittämisestä kohtuulliseen elämään kuukausittain (n=171)

171 vastaajasta 37,2 prosentille riitti rahat aina, 27,3 prosentille usein, 18,0 prosentille melko usein ja 10,5 prosentille joskus kohtuulliseen elämään kuukausittain. 2,9 prosentille rahat riittivät harvoin ja melko harvoin ja 1,2 prosentille ei koskaan kohtuulliseen elämään kuukausittain. (Kuva 2.)

Kiinnostuneisuus ja talouden seuraaminen ovat lähtökohdat henkilökohtaisen talouden hallintaan. Tästä syystä haluttiin tietää, kuinka moni vastaaja on kiinnostunut omasta taloudestaan. 99,4 % vastaajista oli kiinnostuneita omasta taloudestaan ja 171 vastaajasta 90,6 % myös seurasi sitä.

Aktiiviset toimet henkilökohtaisen taloudenhallintaan

Kiinnostuneisuudesta kumpuaa halu tehdä aktiivisia toimia henkilökohtaisen talouden ylläpitämiseen. Aktiivisilla toimilla tarkoitettiin budjetointia, säästämistä ja sijoittamista. Vastaajilta kysyttiin harjoittavatko he aktiivisia toimia henkilökohtaisen talouden ylläpitämiseen, kuinka usein toimia harjoitetaan ja mitkä ovat syyt toimien harjoittamiseen.

Kuva 3. Säästätkö rahaa (n=172)

171 vastaajasta 62,6 % budjetoi rahojaan. Vastaavasti kuvasta 3 nähdään, että 71,5 prosenttia vastaajista säästää ja 23,3 prosenttia säästäisi, jos se olisi taloudellisesti mahdollista. 5,2 % ei säästänyt ollenkaan. Säästämisen syitä kartoitettiin monivalintakysymyksellä.

Taulukko 1. Mihin säästät. (n=171)

	Vastauksia	% vastanneista (n=171)
	N	
Pahan päivän varalle puskurirahastoon	112	65,5%
Jotta voisin elää mukavampaa elämää	68	39,8%
Omaan asuntoon	52	30,4%
Lomamatkaan	28	16,4%
Kalliimpaan hankintaan	26	15,2%
En säästä ollenkaan	26	15,2%
Eläkkeelle	20	11,7%
Omaan autoon	13	7,6%
Yhteensä	345	201,8%

Yli puolet vastaajista säästää pahan päivän varalle puskurirahastoon. Lisäksi 39,8 % säästää, jotta voisi elää mukavampaa elämää ja 30,4 % säästää omaan asuntoon. Lisäksi vastaajat säästävät lomamatkaan, kalliimpaan hankintaan ja eläkkeelle. Alhaisin säästämisen kohde oli oma auto, johon säästi

7,6 % vastanneista. 15,2 % ei säästänyt ollenkaan. (Taulukko 1.) Lisäksi 68,6 % kaikista vastaajista sijoitti rahojaan. Kysymyksessä sijoittaminen määriteltiin tarkoittavan omien varojen sijoittamista sijoituskohteisiin, joita voi olla esimerkiksi rahastot, osakkeet, metsä ym. sijoituskohteet.

Lainat ja luotot

Kyselyssä haluttiin selvittää, onko vastaajilla lainaa tai luottoa sekä minkälaisia tunteita raha heissä herättää. Tällä tiedolla pyrittiin selvittämään vastaajien velkaantuneisuutta, ja tulevaisuuden näkymiä liittyen henkilökohtaisen talouden tasapainoon. Lainoja ja luottoja tässä kyselyssä olivat opintolaina, luottokortin käyttäminen, pikavipin ottaminen sekä rahan lainaaminen. 52,9 % vastanneista oli nostanut opintojensa aikana opintolainaa ja 47,1 % ei. Lisäksi 171 vastaajasta 19,9 % oli käyttänyt luottokorttia viimeisen vuoden aikana, 26,3 % ei ollut ja 53,8 % vastaajista ei omistanut luottokorttia lainkaan. 98,8 % vastaajista ei ollut ottanut pikavippiä viimeisen vuoden aikana, eli pikavipin ottaneita oli 1,2 %.

171 vastaajasta 31,6 % oli lainannut rahaa viimeisen vuoden aikana. Ne, jotka olivat lainanneet rahaa, olivat lainanneet sitä eniten vanhemmiltaan tai huoltajiltaan (23,4 %), kavereiltaan (7,8 %) sekä puolisoiltaan (7,2 %). 2,4 % rahaa lainanneista oli lainannut muulta tuttavaltaan ja 1,8 % isovanhemmiltaan.

Taulukko 2. Syyt rahan lainaamiseen. (n=167)

	Vastauksia	% vastanneista (n=167)
	N	
En ole lainannut rahaa	115	68,9%
Yllättävään menoon	29	17,4%
Rahani eivät ole riittäneet pakollisiin menoihin	24	14,4%
Ostaakseni ruokaa tai muita välttämättömiä kulutushyödykkeitä	22	13,2%
Hankkiakseni kalliin ostoksen	4	2,4%
Maksaakseni velkoja	2	1,2%
Shoppailuun	2	1,2%
Yhteensä	198	118,6%

Suurimmat syyt rahan lainaamiseen olivat yllättävä meno (17,4 %), pakolliset menot (14,4 %) sekä ruoka ja välttämättömät kulutushyödykkeet (13,2 %). Arvokkaampaan ostokseen rahaa oli lainannut 2,4 % ja velkojen maksamiseen ja shoppailuun 1,2 % vastanneista. (Taulukko 2.) Kysymyksen yhteydessä pakolliset menot selitettiin tarkoittavan vuokra-, puhelin- ja sähkömenoja sekä vakuutuksia.

Rahan aiheuttamat tunteet

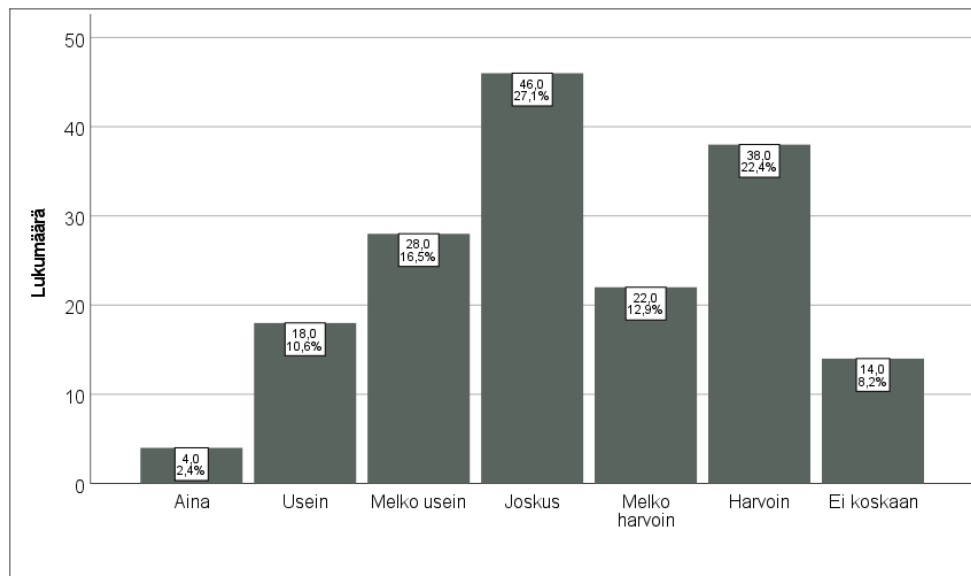
Huolen tai pahan mielen kokeminen ovat stressitekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön mielenterveyteen. Mielenterveys on osa yksilön kokonaishyvintä ja näin ollen se vaikuttaa kokemukseen onnellisesta tai hyvästä elämästä. Tästä syystä vastaajilta kysyttiin aiheuttaako raha heille huolta tai pahaa mieltä. 57,6 % vastasi kysymykseen kyllä ja 17,4 % ei osannut sanoa. 25,0 % vastaajista koki, ettei raha aiheuta heille huolta tai pahaa mieltä ollenkaan. Iän vaikutusta kokemukseen siitä, aiheuttaako raha huolta tai pahaa mieltä tarkasteltiin ristiintaulukoinnin avulla.

Taulukko 3. Iän merkitys kokemukseen siitä, aiheuttaako raha pahaa mieltä tai murheita. (n=172)

		Aiheuttaako raha sinulle huolta tai pahaa mieltä?			Yhteensä	
		Kyllä	Ei	En osaa sanoa		
Ikä	18-20 vuotta	Lukumäärä	30	11	14	55
		%	54,5%	20,0%	25,5%	100,0%
	21-23 vuotta	Lukumäärä	37	15	9	61
		%	60,7%	24,6%	14,8%	100,0%
	24-26 vuotta	Lukumäärä	15	7	4	26
		%	57,7%	26,9%	15,4%	100,0%
	27-29 vuotta	Lukumäärä	17	10	3	30
		%	56,7%	33,3%	10,0%	100,0%
Yhteensä		Lukumäärä	99	43	30	172
		%	57,6%	25,0%	17,4%	100,0%

Taulukosta 3 voidaan nähdä, ettei iällä ole merkitystä kokemukseen rahan aiheuttamasta pahasta mielestä tai huolesta. Khiin neliotestin mukaan $\chi^2 =$

4,91; $p = 0,55$ eli näiden muuttujien välillä ei ole tilastollisesti merkittävää riippuvuutta.

Kuva 4. Kuinka usein raha aiheuttaa huolta tai pahaa mieltä. (n=170)

Vastaajilta haluttiin myös selvittää kuinka usein raha aiheuttaa huolta tai pahaa mieltä. Kuvasta 4 voidaan todeta, että raha aiheuttaa huolta tai pahaa mieltä 27,1 prosentille joskus, 22,4 prosentille harvoin, 16,5 prosentille melko usein, 10,6 prosentille usein, 12,9 prosentille melko harvoin, 8,2 prosentille ei koskaan ja 2,4 prosentille aina. Näitä kahta riippuvuutta tarkasteltiin myös riskintaulukoinnin avulla.

Taulukko 4. Iän merkitys kokemukseen siitä, kuinka usein raha aiheuttaa huolta tai pahaa mieltä. (n=170)

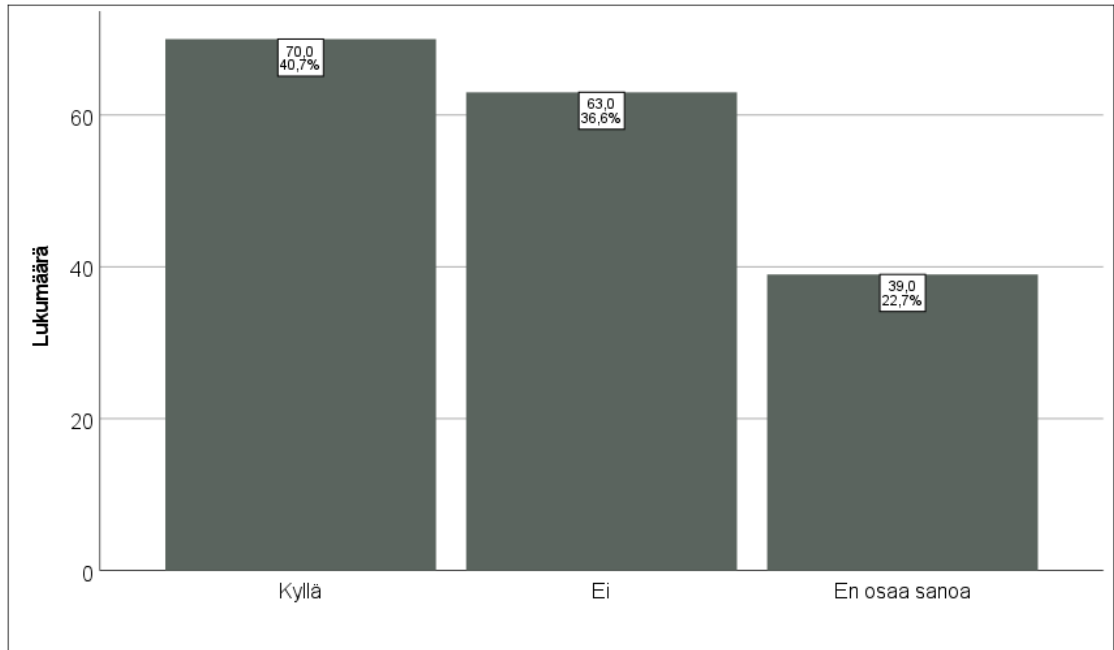
		Kuinka usein raha aiheuttaa sinulle huolta tai pahaa mieltä?			Yhteensä	
		Melko usein tai useammin	Joskus	Melko harvoin tai harvemmin		
Ikä	18-20 vuotta	Lukumäärä	18	16	20	54
		%	33,3%	29,6%	37,0%	100,0%
	21-23 vuotta	Lukumäärä	16	20	25	61
		%	26,2%	32,8%	41,0%	100,0%
	24-26 vuotta	Lukumäärä	10	5	11	26
		%	38,5%	19,2%	42,3%	100,0%
	27-29 vuotta	Lukumäärä	6	5	18	29
		%	20,7%	17,2%	62,1%	100,0%
Yhteensä		Lukumäärä	50	46	74	170
		%	29,4%	27,1%	43,5%	100,0%

Taulukosta 4 voidaan todeta trendin olevan laskeva siitä, että raha aiheuttaa huolia melko harvoin tai harvemmin, mitä vanhempaa ikäryhmää tarkastellaan. Toisaalta näiden muuttujien välillä ei ole tilastollisesti merkittävää riippuvuutta, sillä Khiin neliötestin mukaan $\chi^2 = 7,37$; $p = 0,29$.

6.2 Neuvojen ja avun saaminen järkevään rahankäyttöön

Kysymykset 29–35 käsittelivät vastaajien tarvetta saada apua tai neuvoja järkevään rahankäyttöön. Kysymyksissä selvitettiin haluavatko vastaajat keskustella rahan aiheuttamista tunteista ja kenen kanssa keskustelua mielellään käytäisiin. Lisäksi kysyttiin haluavatko vastaajat apua tai neuvoja järkevään rahankäyttöön ja mihin aihealueisiin apua tarvitaan. Lisäksi selvitettiin keneltä ja mitä kanavia pitkin apua halutaan saada ja halutaanko sitä saada anonyymisti.

Rahan aiheuttamista tunteista ammatilliselle halusi jutella 6,4 % vastanneista, 22,1 % ei osannut sanoa ja 71,5 % ei halunnut jutella ollenkaan. Kyselyssä haluttiin selvittää haluavatko vastaajat apuja tai neuvoja järkevään rahankäyttöön. Neuvot tai apu järkevään rahankäyttöön parantavat ymmärrystä ja tietotaitoa henkilökohtaisen talouden hallinnassa.

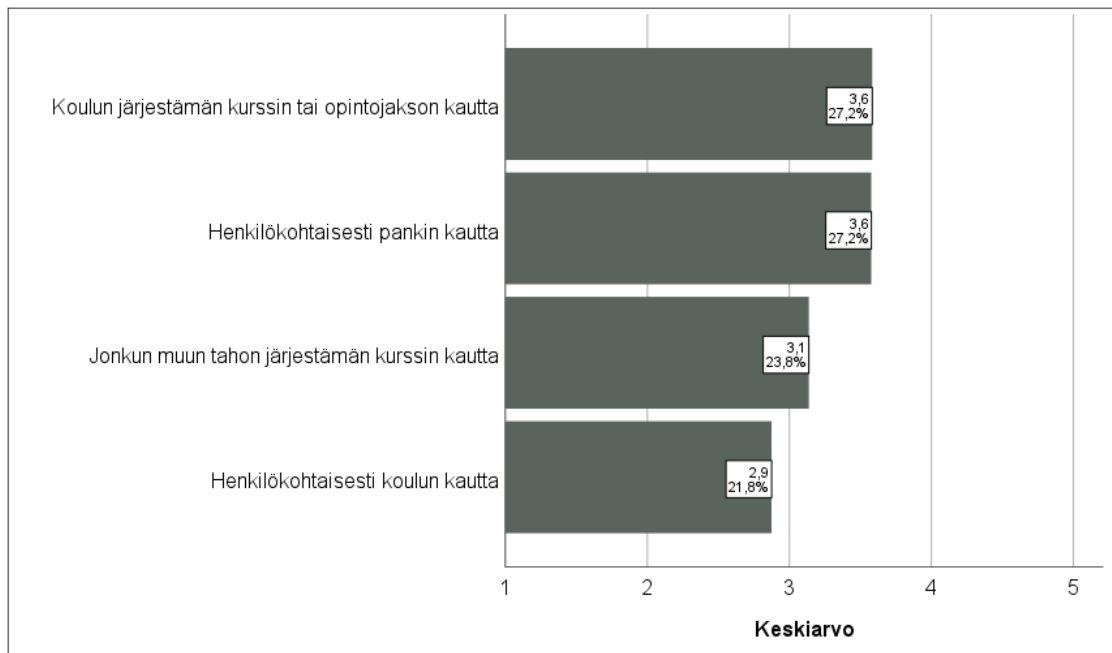
Kuva 5. Haluatko apuja tai neuvoja järkevään rahankäyttöön. (n=172)

40,7 % vastanneista haluaa neuvoja järkevään rahankäyttöön, 22,7 % ei osaa sanoa ja 36,6 % ei halua neuvoja ollenkaan (kuva 5). Rahankäyttö on monisyinen termi, joka pitää sisällään monia eri osa-alueita. Vastaajilta kartoitettiin mistä rahankäytön osa-alueista neuvoja halutaan saada.

Taulukko 5. Aihealueet, joista halutaan neuvoja järkevään rahankäyttöön

	Vastauksia	% vastanneista
	N	(n=172)
Sijoittamisesta	97	56,4%
Päivittäisestä rahankäytöstä ja budjetoinnista	67	39,0%
Säästämisestä	59	34,3%
Palkkauksesta ja verotuksesta	45	26,2%
En halua saada neuvoja	34	19,8%
Yhteensä	302	175,6%

Taulukosta 5 nähdään, että neuvoja halutaan sijoittamisesta (56,4 %), päivittäisestä rahankäytöstä ja budjetoinnista (39,0 %), säästämisestä (34,3 %) ja palkkauksesta ja verotuksesta (26,2 %). 19,8 % ei halunnut saada neuvoja ollenkaan. Vastaajilta kysyttiin mitä kautta apua halutaan saada.

Kuva 6. Mitä kautta neuvoja halutaan saada järkevään rahankäyttöön. (n=168)

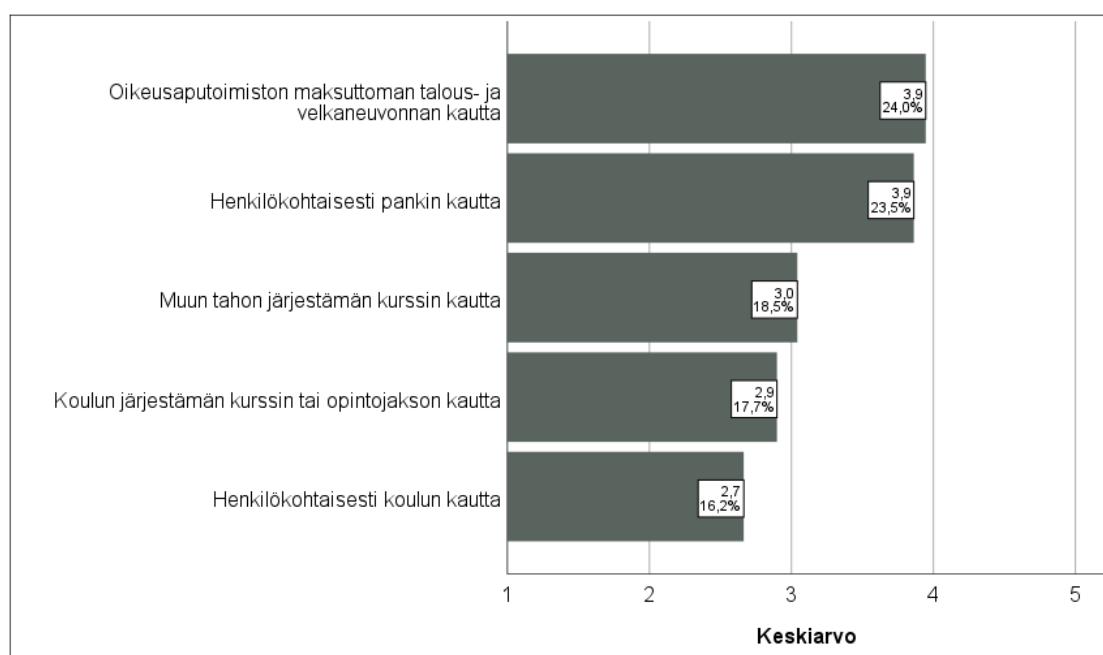
Kuvassa 6 on käytetty Likertin asteikkoa, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = joko-keenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä. Parhaimman keskiarvon, 3,6, olivat saaneet vaihtoehdot saada neuvoja koulun järjestämän kurssin tai opintojakson kautta sekä henkilökohtaisesti pankin kautta. Seuraavaksi suosituin tapa saada neuvoja oli jonkun muun tahon järjestämän kurssin kautta keskiarvolla 3,1. Matalimman keskiarvon vastauksista (2,9) oli saanut vaihtoehto saada neuvoja henkilökohtaisesti koulun kautta.

Lisäksi haluttiin selvittää mistä kanavasta neuvoja halutaan saada. 56,0 % vastanneista haluaa neuvoja verkon välityksellä, 54,2 % kasvotusten, 38,7 % sosiaalisen median kanavista ja 9,5 % puhelimitse. 14,3 % vastaajista ei halunnut saada neuvoja ollenkaan, mistään kanavasta. Lopuksi haluttiin selvittää, haluavatko vastaajat saada neuvoja järkevään rahankäyttöön anonyymisti. 38,8 % vastasi kyllä, 32,4 % ei osannut sanoa ja 28,8 % vastasi ei. Anonymiteettiä selvitettiin siksi, että rahasta puhuminen voidaan kokea varsin henkilökohtaisena asiana. Näin ollen turvallisen oppimisympäristön takaaminen on yksilön oppimisen kannalta tärkeää.

6.3 Velkaantumisen ja talousongelmien ehkäiseminen

Kyselyn kysymykset 36–39 käsittelivät velkaantumista ja talousongelmien ehkäisyä. Kyselyssä haluttiin selvittää tietävätkö vastaajat mistä saada apua mahdollisiin velkaongelmiin, mitä kautta ja mistä kanavista apua otettaisiin mieluiten vastaan sekä haluttaisiinko talousongelmiin saada mieluiten apua anonymisti.

Apu, jota voi saada velkaantumiseen ja talousongelmiin on pirstaloitunut palveluntarjoajien toimesta. Apua voi saada monesta eri paikasta ja avunsaamisprosessi voi olla yksilöiden välillä hyvin erilainen. Toisin sanoen Suomessa ei ole olemassa selkeää polkua, mitä täytyy tehdä, jos velkaantuu tai omaa velkaongelmia. Tästä syystä vastaajilta kysyttiin tietävätkö he mistä saada apua velkaantumiseen ja talousongelmiin. 54,4 % vastasi kyllä ja 45,6 % vastasi kysymykseen ei. Lisäksi selvitettiin, mitä kautta vastaajat ottaisivat apua vastaan velkaantumiseen ja talousongelmiin mieluiten.

Kuva 8. Mitä kautta apua otettaisiin vastaan velkaantumiseen ja talousongelmiin. (n=167)

Kuvassa 8 on käytetty Likertin asteikkoa, jossa 1 = täysin eri mieltä, 2 = joko-keenkin eri mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä. Korkeimman keskiarvon (3,9) vastauksissa olivat saaneet oikeusaputoimistosta saatava maksuton apu ja velkaneuvonta sekä

henkilökohtaisesti saatava apu pankin kautta. Toiseksi korkeimman keskiarvon oli saanut muun tahon järjestämä kurssi keskiarvolla 3,0. Koulun järjestämän kurssin tai opintojakson kautta apua otettaisiin vastaan keskiarvolla 2,9 ja matalimman keskiarvon (2,7) apua otettaisiin vastaan henkilökohtaisesti koulun kautta. Lisäksi haluttiin selvittää mistä kanavasta apua halutaan saada. 29,4 % haluaisi apua kasvatusten, 27,3 % verkon kautta, 23,5 % puhelimitse ja 9,8 % sosiaalisen median kautta.

Velkaantuminen ja talousongelmat voidaan nähdä negatiivisesti leimaavina asioina yksilön kannalta. Tästä syystä vastaajilta kysyttiin haluaisiko he apua talousongelmiin anonyymisti. 37,9 % vastasi kysymykseen ei, 34,9 % ei osaa sanoa ja 27,2 % kyllä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esitellään tutkimustuloksista syntyneet johtopäätökset, esitellään opas viisaaseen rahankäyttöön sekä tarkastellaan tutkimuksen luotettavuutta teoriassa sekä käytännössä tämän tutkimuksen perspektiivistä.

7.1 Kyselyn johtopäätökset

Tässä alaluvussa käsitellään tutkimustuloksista syntyneet johtopäätökset tutkimusongelmittain. Ensimmäiseksi käsitellään opiskelijoiden nykyinen taloudellinen tilanne ja pohditaan syitä sille, miksi opiskelijat kokevat rahan aiheuttavan negatiivisia tunteita. Toisena käsitellään sitä, minkälaisia neuvoja opiskelijat haluaisivat liittyen järkevään rahankäyttöön ja miten neuvoja kannattaisi antaa, jotta se palvelisi opiskelijoiden tarpeita mahdollisimman hyvin. Viimeisenä käsitellään, miten voidaan ehkäistä ensimmäisen vuoden opiskelijoiden velkaantumista ja talousongelmia.

Kummassakin tutkimusongelmassa pääpainotus on henkilökohtaisen talouden hallinnassa ja talousosaamisen kehittämisessä. Tuloksista voidaan vetää karkea johtopäätös siitä, että talousosaaminen ja henkilökohtaisen talouden hallinta parantaa opiskelijoiden taloudellista tilannetta sekä myös ennaltaehkäisee velkaantumista ja talousongelmia. Työn toimeksiantajan näkökulmasta johtopäätös on sellainen, johon voidaan reagoida ja jota voidaan kehittää, sillä

Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulun toiminnan keskiössä on koulutus ja kehitys.

Opiskelijoiden taloudellinen tilanne

Kyselytutkimuksessa selvitettiin ensimmäisen vuoden opiskelijoiden taloudellista tilannetta. Vastaajien taloudellinen tilanne on konkreettisesti hyvällä tasolla, eikä vastauksista ilmennyt hälyttävää tietoa velkaantumisen tai talousongelmien näkökulmasta. Kyselyyn vastaajat olivat kiinnostuneita omasta taloudestaan ja he myös seurasivat sitä. Suurimmalle osalle vastaajista rahat riittivät kohtuulliseen elämään kuukausittain ja vastauksien perusteella opiskelijat tekevät oikeita asioita henkilökohtaisen talouden hallinnan eteen, kuten säästävät, sijoittavat ja budjetoivat. Henkilökohtaisen talouden hallinnan avulla turvataan yllättäviä elämäntilanteita ja mahdollistetaan mukava arkielämä. Talouden hallinnan avulla yksilö pystyy elämään kohtuullista elämää elämäntilanteesta riippumatta, sillä talouden hallinnan avulla menot suhteutetaan sen hetkisiin tuloihin. (Hagert & Jokinen 2018, 9–11; Thurén 2018, 56.) Näin ollen voidaan todeta, että suurin osa opiskelijoista pystyy elämään kohtuullista ja mukavaa arkielämää, joka on nimenomaa tulosta henkilökohtaisen talouden hallinnasta.

Toimista huolimatta rahan koetaan aiheuttavan huolta ja pahaa mieltä. Sitä, miksi raha aiheuttaa huolta tai pahaa mieltä, ei selvitetty kyselyssä, mutta siihen voi olla muutamia yleistettäviä syitä. Huoli ja paha mieli voi johtua siitä, että henkilökohtaisen talouden hallinnan tiedot ja taidot koetaan vajavaisina. Lassanderin mukaan (2020, 225) suurin osa talouden hallintaan liittyvästä ahdistuksesta liittyy kokemukseen siitä, että yksilö luulee olevansa osaamaton tai epävarma oman taloutensa suhteen. Näin ollen voidaan todeta, että jos järkevää rahankäyttöä ja henkilökohtaiseen talouden hallintaan liittyviä taitoja parannettaisiin, voisi se vaikuttaa rahan aiheuttamiin negatiivisiin tunteisiin parantavasti. Toisaalta huoli ja paha mieli voi johtua myös laajemmista tekijöistä, esimerkiksi kulutusyhteiskunnan luomista velvoitteista, sosiaalisista paineista tai syvälle juurtuneista arvoista tai asenteesta rahankäyttöä kohtaan. Myös se, että opiskeluaikana tulot ovat niukemmat kuin työelämässä, voi olla itsessään syy rahan aiheuttamiin tunteisiin. Toisaalta rahan aiheuttamat tunteet ovat täysin normaaleja, sillä ne heijastelevat ihmisen inhimillisyyttä. Tunteita voidaan

myös pitää ponnahduslautana muutokselle tai kehitykselle, sillä ne mahdollistavat jokapäiväisen toiminnan. Kun yksilö osaa käsitellä omia tunteitaan liittyen talousasioihin, ne voivat kääntyä voimavaraksi, jonka avulla pystyy kehittymään ja tekemään viisaita ratkaisuja, jotka toimivat henkilökohtaisella tasolla. (Lassander 2020, 226–233.)

Neuvot järkevään rahankäyttöön

Kyselytutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että opiskelijat haluavat neuvoja järkevään rahankäyttöön. Tuloksista nousee esiin se, että neuvoja ja apua halutaan saada kokonaisvaltaisesti kaikista osa-alueista, jotka liittyvät rahankäyttöön ja talousosaamiseen. Järkevään rahankäyttöön liittyviä osa-alueita ovat verotuksen ja palkkauksen ymmärtäminen, työehtosopimusten tulkitseminen, sijoitustoiminnan ja taloussuunnittelun perusteet sekä päivittäisten raha-asioiden hoitaminen (Hagert & Jokinen 2018, 71–77). Opiskelijat kokevat järkevää rahankäyttöä käsittelevät osa-alueet siis kiinnostavina sekä tarpeellisina oman elämänsä kannalta. Voidaan siis todeta, että opiskelijat haluavat itse kehittyä ja näin ollen opiskelumotivaatio on jo olemassa. Vaikka taidot liittyen talousosaamiseen ja järkevään rahankäyttöön ovat opiskelijoiden näkökulmasta tarpeellisia jokaisen henkilökohtaisista syistä, on niillä myös suuremmat seuraukset. Talousosaamisen kehittäminen lisää yksilön kokonaisyhyvinvointia monella elämän osa-alueella. Taloudellinen hyvinvointi näkyy perhe-suhteissa, elämänlaadussa, onnellisuudessa sekä yleisessä menestyksessä positiivisena tekijänä. (Lassander 2020, 104–105.)

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opintojaksotarjonnassa ei ole tällä hetkellä opintojaksoa, joka käsitelisi henkilökohtaisen talouden hallintaa tai talousosaamisen kehittämistä. Opintojaksot, joita tällä hetkellä on tarjolla, käsittelevät talouden hallintaa vain yrityksen tai tietyn alan näkökulmasta. Näin ollen opiskelijat eivät voi saada henkilökohtaiseen talousosaamiseen liittyvää opetusta omasta koulustaan. Tätä voidaan pitää ongelmallisena, sillä jos opetusta ei ole olemassa, eivät opiskelijat voi kehittää tietotaitojaan. Kyselyn tulosten perusteella opiskelijat haluaisivat mieluiten neuvoja rahankäyttöön koulun järjestämän kurssin tai opintojakson kautta. Näin ollen voidaan todeta, ettei opiskelijoiden toiveet ja koulutustarjonta tällä hetkellä kohtaa. Kehittämis-

ehdotuksena kyseiseen ongelmaan on se, että Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu järjestää henkilökohtaisen talouden hallinnan opintojakson, joka on vapaasti valittavissa kaikilla koulutusaloilla. Opintojakso voitaisiin järjestää esimerkiksi verkkototeutuksena, jolloin opiskelijoiden toivoma anonyymiteetti voitaisiin säilyttää paremmin. Opintojaksosta saatavat opintopisteet lisäisivät myös opiskelumotivaatiota ja saattaisivat ylipäätään lisätä aiheen kiinnostavuutta opiskelijoiden joukossa.

Talouso Ongelmien ja velkaantumisen ehkäisy

Talouso ongelmia ja velkaantumista voidaan ehkäistä tehokkaimmin taloustaitojen kehittämällä ja henkilökohtaisen talouden hallinnan parantamisella. Henkilökohtaiseen taloudenhallintaan liittyy menojen ja tulojen suhteuttaminen, budjetointi sekä säästäminen ja sijoittaminen. (Velat ja mielenterveys... 2018, 24; Thurén 2018, 10.) Kyselyssä kartoitettiin opiskelijoiden talousosaamista myös velkaantumisen ja talouso ongelmien ehkäisyn näkökulman vuoksi. Opiskelijoiden talousosaaminen on yleisesti hyvällä tasolla, mutta opiskelijat kaipaavat silti neuvoja järkevään rahankäyttöön. Tämä kieli siitä, että opiskelijoilla on halu kehittää talousosaamistaan ja näin ollen myös ehkäistä huomattavaa velkaantumista ja talouso ongelmia.

Suomessa ylivelkaantumista ja talouso ongelmia ratkaistaan korjaavilla toimenpiteillä, eikä ennaltaehkäisevää työtä talouso ongelmiin juurikaan ole (Ylivelkaantumisen ehkäisyn... 2016, 30–31). Tutkimustulokset osoittavat sen, että tämä on totta. Opiskelijoiden tietämättömyys siitä, mistä talouso ongelmiin voi saada apua osoittaa sen, ettei ennaltaehkäisevään työhön ole panostettu tarpeeksi. Toisaalta useimmat voivat olla tietämättömiä siksi, etteivät ole tarvinneet apua henkilökohtaisesti. Tätä voidaan pitää hyvänä asiana, mutta toisaalta tiedon etsiminen siitä, mistä ja keneltä apua voi saada kriisin hetkellä, voi olla henkisesti uuvuttavaa tai häpeällistä. Näin ollen tiedon lisääminen siitä, mistä ja keneltä apua voi saada velkaantumiseen ja talouso ongelmiin, olisi ensiehtoisen tärkeää. Kun tieto siitä, mistä apua voi saada, olisi selvempää, voisi se myös madaltaa kynnystä pyytää apua pienempiinkin huoliin tai ongelmiin. Oikeaan aikaan toteutettu ennalta ehkäisevä talousneuvonta suojaaa yk-

silöitä vakavilta talousongelmilta ja ylivelkaantumiselta (Ylivelkaantumisen ehkäisy... 2016, 30–31). Näin ollen koulutuksen merkitys korostuu talousongelmien ehkäisyssä.

7.2 Opas viisaaseen rahankäyttöön

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa sähköinen opas viisaaseen rahankäyttöön nuorille aikuisille. Työn toimeksiantaja toivoi oppaan olevan muistilistatyyppinen tuotos, jonka voisi tarvittaessa myös tulostaa paperiseen muotoon. Toimeksiantaja toivoi oppaan olevan mahdollisimman tiivis paketti, josta näkee yhdellä vilkaisulla järkevän rahankäytön perusteet. Oppaan ensisijaiset käyttäjät ovat opiskelijoita, jotka tarvitsevat realistisia ja helppoja ohjeita viisaaseen rahankäyttöön ruohonjuuritasolla. Oppaan tarkoituksena ei ole siis neuvoa lukijaa rikastumaan, vaan ottamaan askelia lähemmäs kohti tasapainoista taloutta, jossa varat riittävät kohtuulliseen elämään yhtäjaksoisesti. Oppaan toivottiin myös olevan esteettisesti miellyttävä.

Näiden ehtojen mukaisesti luotiin kaksiosainen opas, jonka ensimmäinen osa on järkevän rahankäytön kulmakivet ja toinen osa valmis budjetoitipohja, jota opiskelijat voivat halutessaan hyödyntää oman talouden suunnittelussa. Opiskelijahyvinvoinnin yksikkö voi halutessaan hyödyntää oppaan ensimmäistä osaa niin, että sitä tulostetaan jaettavaksi kuraattorin tai opiskelijahyvinvoinnin asiantuntijan toimipisteestä tarpeen mukaan. Järkevän rahankäytön kulmakivet jaettiin neljään eri ohjeeseen; puhu, suunnittele, säästä ja ole armollinen. Ensimmäinen ohje viittaa siihen, että rahasta puhuminen on ensiaskel järkevään rahankäyttöön kaikin puolin. Se purkaa arvolatauksia, häpeää sekä erilaisia vallan ja syyllisyyden rakenteita. Rahasta puhuminen myös vähentää tutkitusti talousongelmien syntymistä sekä niistä selviytymistä. Toinen ohje perustuu siihen, että velkaantumisen yleisin syy on se, ettei menoja ole suhteutettu sen hetkisiin tuloihin. Näin ollen kaikenlainen taloussuunnittelu parantaa henkilökohtaisen talouden tilaa sekä mahdollistaa kohtuullisen sekä mukavan jokapäiväisen elämän. Kolmas ohje, eli säästäminen, auttaa selviämään yllättävistä menoista. Säästäminen on myös kestävä tapa rahoittaa tulevaisuuden unelmia ja elämää. Viimeinen ohje liittyy yksilöiden hyvinvointiin. Rahankäyttöä ei opi kirjoista, vaan konkreettisesti käyttämällä rahaa. Näin ollen voidaan olettaa, että jokaiselle sattuu jossain kohti elämää virheitä rahankäytössä tai

henkilökohtaisen talouden hallinnassa. Virheet ovat tässä kohden valttikortti, joita voi ja kannattaakin hyödyntää, sillä niistä oppii kaikista tehokkaimmin. Rahankäytöstä ja talousasioista ei siis kannata tehdä liian vakavaa, sillä ne tulevat olemaan aina osa elämää. (Liite 1.)

Oppaan toinen osa, eli valmis budjettipohja, toteutettiin Excel-ohjelmalla. Budjettipohjassa on listattuna tulot, välttämättömät menot sekä muut menot. Näiden lisäksi taulukoihin on luotu valmiit laskukaavat, jotka laskevat yhteenlaskettuja summia sekä erotuksia opiskelijan puolesta. Budjettipohjassa on myös vinkkejä ja selitteitä siitä, miten ja miksi budjettia kannattaa tehdä. Budjettipohja laitetaan ladattavaksi opiskelijan intranettiin, Studenttiin. (Liite 1.)

7.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen kokonaisluotettavuus muodostuu reliabiliteetista ja validiudesta. Ehtona luotettavalle tutkimukselle on myös se, että se on tehty tieteellisten kriteerien mukaan, siinä on mahdollisimman vähän satunnaisvirheitä ja sen otos edustaa perusjoukkoa. (Vilkkä 2007, 152; Heikkilä 2014, 176.) Tieteellisiä kriteerejä määrälliselle tutkimukselle ovat esimerkiksi tutkimuskohteen täsmällinen määrittäminen, teoreettisten käsitteiden käyttö, tulosten puolueettomuus, tarkkuus ja toistettavuus sekä tutkimuksen hyödyllisyys, avoimuus ja uuden informaation tuottamisen halu. Ylipäätään luotettavassa tutkimuksessa tutkija pohtii tutkimuksen luotettavuutta kriittisesti ja objektiivisesti. Jotta tutkimusta voidaan pitää luotettavana, tutkijan on oltava rehellinen ja hänen toimintansa on oltava läpinäkyvää virheiden suhteen. Virheiden toteamisen lisäksi tutkijan täytyy arvioida niiden vaikutusta tuloksiin, sekä siihen, miten tuloksia voidaan hyödyntää ja soveltaa virheistä huolimatta. (Vilkkä 2007, 154.)

Reliabiliteetilla tarkoitetaan kyselyn tarkkuutta, eli kyselyn kykyä tuottaa ei-satumanvaraisia tuloksia. Se jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen reliabiliteettiin. Sisäistä reliabiliteettia mitataan niin, että kyselyn sisällä mitataan sama tilastoyksikkö useaan kertaan. Ulkoinen reliabiliteetti kertoo sen, onko mittaukset toistettavissa muissa tilanteissa tai tutkimuksissa. (Heikkilä 2014, 178; Vilkkä 2007, 149.) Reliabiliteettia tulee arvioida tutkimuksen aikana, mutta sitä voidaan mitata myös tutkimuksen jälkeen. Jos reliabiliteettia halutaan tutkia tutkimuksen jälkeen, voidaan kahden, samaa asiaa mittaavan, kysymyksen välille

laskea korrelaatiokerroin. Yleisesti reliabiliteettia kannattaa pohtia seuraavien apu kysymysten kautta; miten hyvin tutkimuksen otos edustaa perusjoukkoa, mikä on tutkimuksen vastausprosentti sekä millaisia mittausvirheitä tutkimukseen sisältyy. (Vilkka 2007, 150; Heikkilä 2014, 178.) Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen kykyä mitata sitä, mitä oli tarkoituskin mitata. Käytännössä validiteetti mittaa sitä, miten hyvin tutkija on operationalisoinut teoreettiset käsitteet arkikielen tasolle eli miten onnistuneita kyselytutkimuksen kysymykset ovat olleet. Validi kyselytutkimus vastaa tutkimuksen alussa asetettuihin tutkimusongelmiin eikä sen kysymykset eivät ole harhaanjohtavia tai tulkinnanvaraisia. Näin ollen tutkimuksen validiutta täytyy tarkastella kyselyn luontivaiheessa, sillä sen tarkastelu on jälkikäteen haastavaa tai jopa mahdotonta. (Vikka 2007, 150; Heikkilä 2014, 177.)

Tutkimuksen laatuun vaikuttavia virheitä ovat käsittelyvirheet, mittausvirheet, peitto- ja kattovirheet sekä otantavirheet. Mittaus- ja käsittelyvirheitä voi olla harha, eli systemaattinen virhe tai tarkkuus, eli satunnaisvirhe. Systemaattinen virhe johtaa tutkimuksen tuloksia harhaan ja heikentää sekä reliabiliteettia että validiteettia. Systemaattinen virhe voi johtua esimerkiksi systemaattisesta valehtelusta, kaunistelusta tai vähättelystä. Satunnaisvirheet johtuvat usein muistivirheistä sekä valehtelusta ja ne alentavat tutkimuksen reliabiliteettia. (Vilkka 2007, 152–145; Heikkilä 2014, 176–177.)

Tämän opinnäytetyön empiirisen aineiston luotettavuutta voidaan tarkastella reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Lähtötilanteessa kyselytutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että sitä testattiin neljän henkilön toimesta kahteen kertaan. Näiden testausten jälkeen kyselytutkimus tarkastettiin vielä kahden henkilön toimesta. Kyselytutkimuksen vastaajille ilmoitettiin saatekirjeen yhteydessä kyselyn noudattavan täyttä anonymiteettiä, eli kyselystä ei voida päätellä vastaajien henkilöllisyyttä. Tutkimuksen reliabiliteetti on ulkoisesti hyvä, sillä tutkimus voitaisiin toistaa sellaisenaan uudelleen. Kyselyn kysymykset ovat ajattomia, eikä niissä käsitellyt asiat tule mielestäni muuttumaan radikaalisti seuraavien vuosien ajan. Sen sijaan tutkimuksen sisäinen reliabiliteetti on olematon, sillä kyselytutkimuksessa ei mitattu samaa tilastoyksikköä useaan kertaan. Näin ollen tutkimuksessa ei voitu mitata tilastoyksiköiden korrelaatiota, eli kyselyn perusteella ei voida tietää ovatko yksittäisten vastaajien vas-

taukset sattumanvaraisia vai eivät. Jotta kyselyn sisäinen reliabiliteetti olisi ollut parempi, olisi samaa tilastoyksikköä pitänyt mitata useaan otteeseen. Tämä olisi onnistunut niin, että mielipidettä mittaavia kysymyksiä olisi toistettu kyselyssä niin, että samaa aihetta olisi kysytty eri termein tai näkökulmin. Esimerkiksi kysymys ”aiheuttaako raha sinulle huolta tai pahaa mieltä?” olisi voitu toistaa kyselyssä ”aiheuttaako raha sinulle negatiivisia tunteita?”.

Tutkimuksen validiteetti on mielestäni melko hyvä, sillä kyselytutkimuksessa asetetut kysymykset antavat vastaukset alussa määriteltäisiin tutkimusongelmiin. Toiseen tutkimusongelmaan, eli miten ehkäistä ensimmäisen vuoden ammattikorkeakouluopiskelijoiden velkaantumista ja talousongelmia, kyselyn tulokset eivät anna niin kattavaa vastausta kuin ensimmäiseen tutkimusongelmaan. Jälkikäteen tarkasteltuna kyselyssä olisi pitänyt kysyä esimerkiksi sitä, puhuvat opiskelijat rahasta, kuinka usein ja kenen kanssa. Myös suora kysymys siitä, mitä opiskelijat olettavat koulun tekevän velkaantumisen ja talousongelmien ehkäisyn eteen, olisi ollut validi kysymys. Tarkemmat ja syvempää tietoa antavat kysymykset olisivat siis parantaneet kyselyn validiteettia, kummankin tutkimusongelman kohdalla. Toisaalta tutkimuksen aihetta voidaan pitää tietyllä tavalla arkana tai haastavana. Näin ollen voidaan olettaa, että osa vastauksista on kaunisteltuja tai niissä on valehdeltu joko huomaamatta tai tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi kyselytutkimuksen kysymykset eivät olleet pakollisia, mikä tarkoittaa sitä, että osassa kysymyksistä on vähemmän saatuja vastauksia kuin toisissa. Tämä voi tarkoittaa sitä, että tietyissä kysymyksissä vastaamatta jättäneet henkilöt voivat ikään kuin kaunistaa tutkimustuloksia niin, että ne eivät anna realistista kuvaa mitattavasta asiasta. Kyselytutkimuksen sukupuolijakauma on myös vinoutunut, sillä 76 % kyselyyn vastanneista oli naisia.

Kyselyn vastausprosentti oli melko pieni, sillä 63,8 % kyselyyn saaneista ei vastannut kyselyyn ollenkaan. Näin ollen kyselyn tuloksia ei voida yleistää perusjoukkoon. Toisaalta kyselystä saadut tulokset ovat suuntaa antavia, ja uskon tulosten olevan samansuuntaisia, jos vastausprosentti olisi ollut korkeampi. Uskon, että kyselyyn olisi saatu korkeampi vastausprosentti, jos ensimmäisen vuoden opiskelijat olisivat olleet lähiopetuksessa. Olisin tässä tapauksessa ottanut yhteyttä opettajiin ja pyytänyt, että kyselyyn vastattaisiin oppituntien aikana. Ylipäätään opinnäytetyön kokonaisluotettavuus on mielestäni

melko hyvä. Työn teoreettisessa viitekehyksessä on käytetty monipuolisesti erilaisia lähteitä. Lisäksi lähteet ovat tuoreita, sillä vanhin käytetty lähde on vain seitsemän vuotta vanha, lukuun ottamatta tutkimusmenetelmiä käsittelevää Tutki ja mittaa kirjaa. Lisäksi työstä selviää tutkimuksen kohde sekä työn tarkoitus.

8 LOPUKSI

Opinnäytetyöprosessi oli omalla kohdallani nopea ja sulava. Aloitin opinnäytetyön kirjoittamisen tammikuun lopulla, ja työni oli pieniä korjauksia vaille valmis huhtikuun alussa. Tämän tyyppinen tekeminen sopii omalle kohdalleni varsin hyvin, sillä olen luonteeltani työhön tarttuva ja järjestelmällinen. Näin olen en olisi voinut kuvitella tekeväni opinnäytetyötä ”normaalissa” ajassa, vaan nopeutettu prosessi sopi minulle vallan hyvin. Jäin tammikuun alusta työttömäksi koronaviruksen vuoksi, joten myös se inspiroi minua tekemään opinnäytetyöni pois alta. Tein tammikuun lopussa tarkan aikataulun, jossa päätin opinnäytetyöni tehdä. Voin siis todeta sanonnan ”hyvin suunniteltu on puoliksi tehty” pitävän paikkansa.

Opin opinnäytetyön tekemisen yhteydessä todella paljon rahankäytöstä, henkilökohtaisen talouden hallinnasta ja siitä, miten suuria ongelmia ylivelkaantuminen ja talousongelmat ovat yksilötasolla sekä yhteiskunnallisesti. Koska prosessi oli hyvin intensiivinen, koin pääseväni syvälle aiheeseen nopeasti. Ammensin oppimaani saman tien myös omaan toimintaani. Kun kirjoitin teoreettista viitekehystä, päätin että avaan eläkesäästötilin heti, kun tuloni taasaantuvat. Koin myös, että näkökulmani taloudenhallintaan muuttui prosessin aikana; ennen koin henkilökohtaisen talouden hallinnan ja siihen liittyvien toimien olevan jokaisen oikeus, kun nykyään ajattelen sen olevan jopa velvollisuus. Yksilötasolla talousosaamisesta poikii onnellisia ihmisiä, joiden toiminta parantaa talouden kestävyyttä suuremmassa mittakaavassa. Onnelliset ihmiset taas luovat turvallisen yhteiskunnan, innovaatioita, luovuutta ja menestystä.

Koen, että Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kannattaisi mitata opiskelijoiden talousosaamista säännöllisin väliajoin. Tällä pystyttäisiin kartoittamaan opiskelijoiden tarpeita siitä, minkälaista koulutusta he tarvitsevat aiheesta.

Näin ollen Xamk toimisi myös vastuullisesti, sillä se osallistuisi koulutuksen kautta ylivelkaantumisen ja talousongelmien ehkäisyyn. Koen myös, että tämä opinnäytetyö oli varsin tarpeellinen ja sen aihe oli tärkeä. Xamkin opiskelijahyvinvoinnin yksikkö saa opinnäytetyöstä arvokasta tietoa sekä toimivaa opetusmateriaalia jatkoa ajatellen. Mielestäni tämä opinnäytetyö onnistui hyvin, sillä se vastaa toimeksiantajan asettamiin vaatimuksiin.

Aihetta voisi tutkia jatkossa myös selkeämmin hyvinvoinnin näkökulmasta. Opiskelijoilta voisi kysyä tunteisiin ja elämänlaatuun liittyviä asioita, jotka ovat sidoksissa talousosaamiseen. Kun nämä aiheet yhdistää, voisi tutkimusta tehdä toimialat ylittävästi, esimerkiksi yhteistyössä sosionomi- tai sairaanhoitajaopiskelijoiden kanssa. Näin ollen tutkimus olisi pidemmälle vietyä ja siitä voisi saada entistä enemmän informaatiota, jota voitaisiin hyödyntää opiskelijoiden hyvinvoinnin parantamisessa.

LÄHTEET

Apua mielenterveyden ongelmiin s.a. Suomen mielenterveys ry. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://mieli.fi/fi/tukea-ja-apua/apua-mielenterveyden-ongelmiin> [viitattu 28.1.2021].

Asuntolainan vakuudet s.a. Osuuspankki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/lainat-ja-asunnot/asuntolaina/asuntolainan-vakuudet> [viitattu 25.1.2021].

Asuntolainan valtioneuvoston takaus ja muut lainatakaukset s.a. Osuuspankki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/lainat-ja-asunnot/asuntolaina/asuntolainan-valtioneuvoston-takaus-ja-muut-takaukset> [viitattu 25.1.2021].

Autorahoitus – hae rahoitus auton ostoon s.a. Osuuspankki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/lainat-ja-asunnot/autorahoitus> [viitattu 26.1.2021].

Budjetointi eli omien tulojen ja menojen seuranta ja suunnittelu s.a. Takuusäätiö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.takuusaatio.fi/hallitserahojasi/omien-tulojen-ja-menojen-seuranta/> [viitattu 21.1.2021].

Elokuussa 2020 nostettiin runsaasti ennätysellisen matalakorkoisia opintolainoja. 2020. Suomen pankki. WWW-dokumentti. Päivitetty 30.9.2020. Saatavissa: <https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahailaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/tiedotehistoria/2020/elokuussa-2020-nostettiin-runsaasti-ennatysellisen-matalakorkoisia-opintolainoja/> [viitattu 25.1.2021].

Hagert, K. & Jokinen, P. 2018. Kortinvartija: Opas itsenäiseen talouselämään. Jyväskylä: Atena.

Havia, P., Lappalainen, V. & Rinta-Loppi, A. 2014. Erilainen ote omaan talouteen: Vapaus, onni ja hyvä elämä. Helsinki: Talentum.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Helppoa ja turvallista maksamista s.a. Pivo. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://pivo.fi/> [viitattu 21.1.2021].

Jos et pysty maksamaan laskua, neuvottele velkojan kanssa. 2019. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. WWW-dokumentti. Päivitetty 2.1.2019. Saatavissa: <https://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/perinta/maksujarjestelyt/> [viitattu 28.1.2021].

Kohtuullisen minimikulutuksen esimerkkilaskelma yksinasuvasta alle 45-vuotiaasta. 2018. Takuusäätiö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.takuusaatio.fi/wp-content/uploads/2020/11/Yksinasuva_alle45v_hiilijalanjalki_netti.pdf [viitattu 21.1.2021].

Kotitalouksien kasvava velkaantuneisuus huolettaa Suomen Pankkia. 2019. Suomen Pankki. WWW-dokumentti. Päivitetty 26.4.2019. Saatavissa:

<https://vuosikertomus.suomenpankki.fi/2018/toimintakertomus/rahoitusva-kaus/kotitalouksien-kasvava-velkaantuneisuus-huolettaa-suomen-pankkia/> [viitattu 27.1.2021].

Kotitalouksien velkaantumisaste ja korkorasitus Suomessa. 2020. Suomen pankki. WWW-dokumentti. Päivitetty 19.12.2020. Saatavissa: https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/kuviopankki/rahoituksen-suhdannemittarit/yksityisen-sektorin-velkaantuneisuus-tai-velanhoitorasite/velkaantumisaste_ja_korkorasitus/ [viitattu 25.1.2021].

Lassander, M. 2020. Rahaviisaus: Mitä jokaisen tulisi tietää rahasta ja mielen hyvinvoinnista. Jyväskylä: Atena.

Luoton hinta. 2014. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. WWW-dokumentti. Päivitetty: 16.5.2014. Saatavissa: <https://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/luotot/luoton-hinta/> [viitattu 26.1.2021].

Luottosanasto. 2014. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. WWW-dokumentti. Päivitetty: 16.5.2014. Saatavissa: <https://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/luotot/luottosanasto/> [viitattu 25.1.2021].

Majava, A & Korkeila, J. 2016. Shoppailuriippuvuus. WWW-dokumentti. Päivitetty 19.9.2016. Saatavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/toiminnalliset-riippuvuudet/shoppailuriippuvuus> [viitattu 26.1.2021].

Mielenterveys- ja päihdepäivystys/Monitoimijapäivystys. 2018. Essote. WWW-dokumentti. Päivitetty 6.7.2020. Saatavissa: <https://www.essote.fi/asiakkaalle/palvelut/mielenterveys-ja-paihdepalvelut/akuuttityoryhma-monitoimijapaivystys/> [viitattu 28.1.2021].

Neuvoja Velkalinjalta ja Kysy rahasta -chatista s.a. Takuusäätiö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/velkalinja-ja-kysy-rahasta-chat/> [viitattu 28.1.2021].

Perintäkulut ja perinnän eteneminen. 2014. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. WWW-dokumentti. Päivitetty 15.5.2014. Saatavissa: <https://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/perinta/perintakulut-ja-perinnan-eteneminen/> [viitattu 27.1.2021].

Pikavippien laatu ja laajuus. 2019. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/selvytykset/2019/kkv-selvityksia-3-2019-pikavippiongelmien-laatu-ja-laajuus.pdf> [viitattu 26.1.2021].

Positiivisen luottotietorekisterin valmistelemisen ja maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentäminen. 2020. Oikeusministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM022:00/2020> [viitattu 27.1.2021].

Pääkaupunkiseudulla suurimmat asuntovelat. 2020. Tilastokeskus. WWW-dokumentti. Päivitetty 18.6.2020. Saatavilla: http://www.stat.fi/til/velk/2019/velk_2019_2020-06-18_tie_001_fi.html [viitattu 25.1.2021].

Save and invest for your future s.a. Moneybox. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.moneyboxapp.com/> [viitattu 21.1.2021].

Sijoittaminen: Opas utelialle. 2014. Pörssisäätiö. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2014/08/sijoitus-opas_2014_fin_final_low1.pdf [viitattu 21.1.2021].

Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat. 2019. Finanssialan keskusliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.finanssiala.fi/materiaalit/SLM%202019_Tutkimusraportti.pdf [viitattu 26.1.2021].

Thurén, J. 2018. Kaikki rahasta: Näin säästin kymppitonnin vuodessa. Helsinki: Gummerus.

Tulot ja menot tasapainoon. 2019. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/talouden-suunnittelu/> [viitattu 21.1.2021].

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Velat ja mielenterveys – mitä tiedämme, mitä pitäisi vielä tietää? 2018. Suomen mielenterveys ry. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://mieli.fi/sites/default/files/inline/velkaongelmat_ja_mielenterveys_-_raportti-web.pdf [viitattu 28.1.2021].

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Word Happiness Report. 2020. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://happiness-report.s3.amazonaws.com/2020/WHR20.pdf> [viitattu 22.1.2021].

Ylivelkaantumisen ehkäisyn ja hoidon tehostaminen. 2016. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/26_Ylivelkaantumisen+ehk%C3%A4isyn+ja+hoidon+tehostaminen.pdf/97f54cef-7913-46fc-a469-1b4e0c79d1ba?version=1.0 [viitattu 26.1.2021].

Opas viisaaseen rahankäyttöön nuorille aikuisille:

JÄRKEVÄN RAHANKÄYTÖN KULMAKIVET

1. PUHU

Rahasta puhuminen purkaa arvolatauksia, häpeää sekä erilaisia vallan ja syyllisyyden rakenteita. Kun puhut, se vähentää eriarvoisuutta ja talousongelmien syntymistä sekä helpottaa niistä selviytymistä.

2.

SUUNNITTELE

Taloussuunnittelu mahdollistaa kohtuullisen ja mukavan arkielämän. Aloita listaamalla tulosi ja mukauta sitten menosi niiden mukaan. Voit käyttää kynää ja paperia tai valmiita budjetointisovelluksia kuten Pivoa tai Pennoa.

3.

SÄÄSTÄ

Säästämällä rahoitat tulevaisuuden unelmia ja elämää sekä selviät yllättävistä arjen menoista vaivattomasti.

4.

OLE ARMOLLINEN

Rahankäyttö on taito, jota ei opi kuin käytännössä. Virheitä saa tehdä, sillä niistä usein oppii. Muista siis välillä ostaa jotain kivaa, sillä rahankäytön ei aina tarvitse olla vakavaa.

Budjettipohja:

Tulot

Tuet	
Palkka	
Muut tulot	
Yhteensä	0

Välttämättömät menot

Vuokra	
Sähkö	
Lämmitys	
Vakuutukset	
Puhelin	
Ruoka	
Lääkkeet	
Yhteensä	0

Muut menot

Harrastukset	
Ostokset	
Suoratoistopalvelut	
Muut menot	
Yhteensä	0

Kaikki menot yhteensä	0
Tulot - menot	0

Täytä taulukoihin riveillä selitetyt tulot ja menot. Tämä budjettipohja on tarkoitettu täytettäväksi kuukausittain. Tiedoston viimeisellä rivillä on erotus, joka kertoo kuinka paljon rahaa jää kaikkien menojen jälkeen kuukaudessa. Taulukot laskevat automaattisesti summat ja erotukset.

Huom! Menot on jaettu välttämättömiin ja muihin menoihin, jotta huomaat kuinka paljon rahaa jää jäljelle välttämättömien menojen jälkeen.

Voit lisätä "muihin menoihin" omat menosi, jotka eivät ole valmiiksi taulukossa. Esim. bensakulut, ravintolakäynnit yms.

Viimeinen rivi kertoo sen, kuinka paljon sinulle jää rahaa kaikkien menojen jälkeen. Tästä summasta kannattaa laittaa osa säästöön tai sijoituksiin. Osalla voit ostaa itsellesi jotain mukavaa, jos haluat!

Kysely henkilökohtaisen talouden hyvinvoinnista:

1. Ikä

	Frekvenssi	%
18-20 vuotta	55	32,0
21-23 vuotta	61	35,5
24-26 vuotta	26	15,1
27-29 vuotta	30	17,4
Yhteensä	172	100,0

2. Sukupuoli

	Frekvenssi	%
Mies	39	22,8
Nainen	130	76,0
Muu	2	1,2
Yhteensä	171	100,0

3. Opintojen suoritusmuoto

	Frekvenssi	%
Päivätoteutus	114	66,3
Monimuotototeutus	33	19,2
Verkkototeutus	25	14,5
Yhteensä	172	100,0

4. Oletko kiinnostunut omasta taloudestasi?

	Frekvenssi	%
Kyllä	171	99,4
Ei	1	,6
Yhteensä	172	100,0

5. Seuraatko omaa talouttasi?

	Frekvenssi	%
Kyllä	155	90,6
Ei	16	9,4
Yhteensä	171	100,0

6. Riittävätkö rahasi kohtuulliseen elämään kuukausittain?

	Frekvenssi	%
Aina	64	37,2
Usein	47	27,3
Melko usein	31	18,0
Joskus	18	10,5
Melko harvoin	5	2,9
Harvoin	5	2,9
Ei koskaan	2	1,2
Yhteensä	172	100,0

7. Budjetoitko?

	Frekvenssi	%
Kyllä	107	62,6
Ei	64	37,4
Yhteensä	171	100,0

8. Kuinka säännöllisesti budjetoit?

	Frekvenssi	%
Viikoittain	28	16,3
Kuukausittain	54	31,4
Harvemmin kuin kuukausittain	46	26,7
En budjetoit ollenkaan	44	25,6
Yhteensä	172	100,0

9. Miksi budjetoit?

	Vastauksia	% vastanneista (n=130)
	N	
Jotta rahani riittävät pakollisiin menoihin	66	50,8%
Jotta voisin saada rahaa säästöön	60	46,2%
Jotta talouteni pysyy hallinnassa	87	66,9%
Joku muu	4	3,1%
Yhteensä	217	166,9%

10. Säästätkö rahaa?

	Frekvenssi	%
Kyllä	123	71,5
Ei	9	5,2
Säästäisin, jos se olisi taloudellisesti mahdollista	40	23,3
Yhteensä	172	100,0

11. Kuinka säännöllisesti säästät?

	Frekvenssi	%
Viikoittain	10	5,8
Kuukausittain	89	52,0
Harvemmin kuin kuukausittain	44	25,7
En säästä ollenkaan	28	16,4
Yhteensä	171	100,0

12. Miten säästät rahaa?

	Vastauksia	% vastanneista (n=172)
	N	
Tallettamalla rahaa säästötilille	125	74,0%
Sijoittamalla rahani sijoituskohteisiin	46	27,2%
En säästä ollenkaan	30	17,8%
Yhteensä	201	118,9%

13. Mihin säästät rahaa?

	Vastauksia	% vastanneista (n=171)
	N	
Pahan päivän varalle puskurirahastoon	112	65,5%
Jotta voisin elää mukavampaa elämää	68	39,8%
Omaan asuntoon	52	30,4%
Lomamatkaan	28	16,4%
Kalliimpaan hankintaan	26	15,2%
En säästä ollenkaan	26	15,2%
Eläkkeelle	20	11,7%
Omaan autoon	13	7,6%
Yhteensä	345	201,8%

14. Sijoitatko rahojasi?

	Frekvenssi	%
Kyllä	54	31,4
Ei	118	68,6
Yhteensä	172	100,0

15. Mihin sijoituskohteeseen sijoitat?

	Vastauksia	% vastanneista (n=163)
	N	
Korkorahastoon	20	12,3%
Indeksirahastoon	23	14,1%
Osakkeisiin	30	18,4%
Asuntoihin	5	3,1%
Metsään	3	1,8%
En sijoita ollenkaan	109	66,9%
Yhteensä	190	116,6%

16. Miksi sijoitat?

	Vastauksia	% vastanneista (n=151)
	N	
Koska se kasvattaa varallisuuttani	38	25,2%
Jotta tulevaisuuteni olisi turvattu	38	25,2%
Jotta voisin toteuttaa unelmiani	19	12,6%
En sijoita ollenkaan	97	64,2%
Joku muu	2	1,3%
Yhteensä	194	128,5%

17. Oletko nostanut opintolainaa viimeisen vuoden aikana?

	Frekvenssi	%
Kyllä	91	52,9
Ei	81	47,1
Yhteensä	172	100,0

18. Miksi olet nostanut opintolainaa?

	Frekvenssi	%
Tuloni eivät riitä kattamaan menojeni ilman lainaa	53	31,5
Opintolaina on järkevä nostaa, sillä se on edullinen laina	20	11,9
Elääkseni mukavampaa elämää opiskellessa	5	3,0
Sijoittaakseni lainan	10	6,0
Rahoittaakseni suurempaa hankintaa	1	,6
Yllättävään menoon	3	1,8
En ole nostanut lainaa	76	45,2
Yhteensä	168	100,0

19. Oletko käyttänyt luottokorttia viimeisen vuoden aikana?

	Frekvenssi	%
Kyllä	34	19,9
Ei	45	26,3
Minulla ei ole luottokorttia	92	53,8
Yhteensä	171	100,0

20. Miksi olet käyttänyt luottokorttia viimeisen vuoden aikana?

	Vastauksia	% vastanneista (n=161)
	N	
Minulla ei ollut varaa pakolliseen menoon	9	5,6%
Ostaakseni ruokaa tai muita välttämättömiä kulutushyödykkeitä	15	9,3%
Maksaakseni velkoja	1	0,6%
Hankkiakseni kalliin ostoksen	9	5,6%
Shoppailuun	6	3,7%
Yllättävään menoon	13	8,1%
En ole käyttänyt luottokorttia	128	79,5%
Yhteensä	181	112,4%

21. Oletko ottanut pikavipin viimeisen vuoden aikana?

	Frekvenssi	%
Kyllä	2	1,2
Ei	170	98,8
Yhteensä	172	100,0

22. Miksi olet ottanut pikavipin viimeisen vuoden aikana?

	Vastauksia	% vastanneista (n=163)
	N	
Maksaakseni pakollisia menoja	2	1,2%
Ostaakseni ruokaa tai muita välttämättömiä kulutushyödykkeitä	1	0,6%
En ole ottanut pikavippiä	161	98,8%
Yhteensä	164	100,6%

23. Oletko lainannut rahaa viimeisen vuoden aikana?

	Frekvenssi	%
Kyllä	54	31,6
Ei	117	68,4
Yhteensä	171	100,0

24. Keneltä olet lainannut rahaa viimeisen vuoden aikana?

	Vastauksia	%
	N	vastanneista (n=166)
Vanhemiltani tai huoltajiltani	39	23,5%
Isovanhemiltani	3	1,8%
Kavereiltani	13	7,8%
Puolisoltani	12	7,2%
Muulta tutulta	4	2,4%
En ole lainannut rahaa	113	68,1%
Yhteensä	184	110,8%

25. Miksi olet lainannut rahaa viimeisen vuoden aikana?

	Vastauksia	%
	N	vastanneista (n=167)
Rahani eivät ole riittäneet pakollisiin menoihin	24	14,4%
Ostaakseni ruokaa tai muita välttämättömiä kulutushyödykkeitä	22	13,2%
Maksaakseni velkoja	2	1,2%
Hankkiakseni kalliin ostoksen	4	2,4%
Shoppailuun	2	1,2%
Yllättävään menoon	29	17,4%
En ole lainannut rahaa	115	68,9%
Yhteensä	198	118,6%

26. Koetko pystyväsi maksamaan ottamasi lainat ja luotot tulevaisuudessa pois?

	Frekvenssi	%
Kyllä	113	66,1
En osaa sanoa	13	7,6
Minulla ei ole lainaa eikä luottoa	45	26,3
Yhteensä	171	100,0

27. Aiheuttaako raha sinulle huolta tai pahaa mieltä?

	Frekvenssi	%
Kyllä	99	57,6
Ei	43	25,0
En osaa sanoa	30	17,4
Yhteensä	172	100,0

28. Kuinka usein raha aiheuttaa sinulle huolta tai pahaa mieltä?

	Frekvenssi	%
Aina	4	2,4
Usein	18	10,6
Melko usein	28	16,5
Joskus	46	27,1
Melko harvoin	22	12,9
Harvoin	38	22,4
Ei koskaan	14	8,2
Yhteensä	170	100,0

29. Haluaisitko jutella rahan aiheuttamista tunteista ammattilaiselle?

	Frekvenssi	%
Kyllä	11	6,4
Ei	123	71,5
En osaa sanoa	38	22,1
Yhteensä	172	100,0

30. Juttelisin rahan aiheuttamista tunteista kuraattorin kanssa

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	57	34,3
Jokseenkin eri mieltä	16	9,6
Ei samaa eikä eri mieltä	37	22,3
Jokseenkin samaa mieltä	43	25,9
Täysin samaa mieltä	9	5,4
Yhteensä	166	100,0

Opintopsykologin kanssa

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	48	28,9
Jokseenkin eri mieltä	19	11,4
Ei samaa eikä eri mieltä	39	23,5
Jokseenkin samaa mieltä	44	26,5
Täysin samaa mieltä	12	7,2
Yhteensä	166	100,0

Terveystieteiden ammattilaisen kanssa

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	54	32,5
Jokseenkin eri mieltä	25	15,1
Ei samaa eikä eri mieltä	38	22,9
Jokseenkin samaa mieltä	31	18,7
Täysin samaa mieltä	12	7,2
Yhteensä	166	100,0

Kaverin kanssa

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	11	6,6
Jokseenkin eri mieltä	11	6,6
Ei samaa eikä eri mieltä	17	10,2
Jokseenkin samaa mieltä	65	39,2
Täysin samaa mieltä	59	35,5
Yhteensä	166	100,0

Vanhempieni tai huoltajieni kanssa

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	15	9,0
Jokseenkin eri mieltä	13	7,8
Ei samaa eikä eri mieltä	12	7,2
Jokseenkin samaa mieltä	56	33,7
Täysin samaa mieltä	69	41,6
Yhteensä	166	100,0

Puolisoni kanssa

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	15	9,0
Ei samaa eikä eri mieltä	20	12,0
Jokseenkin samaa mieltä	42	25,3
Täysin samaa mieltä	85	51,2
Yhteensä	166	100,0

Muun läheisen kanssa

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	24	14,5
Jokseenkin eri mieltä	12	7,2
Ei samaa eikä eri mieltä	38	22,9
Jokseenkin samaa mieltä	49	29,5
Täysin samaa mieltä	38	22,9
Yhteensä	166	100,0

31. Haluaisitko apua tai neuvoja järkevään rahankäyttöön?

	Frekvenssi	%
Kyllä	70	40,7
Ei	63	36,6
En osaa sanoa	39	22,7
Yhteensä	172	100,0

32. Mistä henkilökohtaisen talouden hallinnan osa-alueesta haluaisit saada neuvoja?

	Vastauksia	% vastanneista (n=172)
	N	
Päivittäisestä rahankäytöstä ja budjetoinnista	67	39,0%
Säästämisestä	59	34,3%
Sijoittamisesta	97	56,4%
Palkkauksesta ja verotuksesta	45	26,2%
En halua saada neuvoja	34	19,8%
Yhteensä	302	175,6%

33. Ottaisin neuvoja vastaan järkevästä rahankäytöstä henkilökohtaisesti koulun kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	34	20,2
Jokseenkin eri mieltä	19	11,3
Ei samaa eikä eri mieltä	48	28,6
Jokseenkin samaa mieltä	43	25,6
Täysin samaa mieltä	19	11,3
Yhteensä	168	100,0

Koulun järjestämän kurssin tai opintojakson kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	17	10,1
Jokseenkin eri mieltä	12	7,1
Ei samaa eikä eri mieltä	29	17,3
Jokseenkin samaa mieltä	71	42,3
Täysin samaa mieltä	38	22,6
Yhteensä	168	100,0

Henkilökohtaisesti pankin kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	13	7,7
Jokseenkin eri mieltä	18	10,7
Ei samaa eikä eri mieltä	34	20,2
Jokseenkin samaa mieltä	60	35,7
Täysin samaa mieltä	42	25,0
Yhteensä	168	100,0

Jonkun muun tahon järjestämän kurssin kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	19	11,3
Jokseenkin eri mieltä	19	11,3
Ei samaa eikä eri mieltä	58	34,5
Jokseenkin samaa mieltä	49	29,2
Täysin samaa mieltä	20	11,9
Yhteensä	168	100,0

34. Millä tavalla haluaisit saada neuvoja järkevään rahankäyttöön?

	Vastauksia	% vastanneista (n=168)
	N	
Kasvotusten	91	54,2%
Puhelimitse	16	9,5%
Verkon välityksellä	94	56,0%
Sosiaalisen median kanavista	65	38,7%
En halua saada neuvoja	24	14,3%
Joku muu	1	0,6%
Yhteensä	291	173,2%

35. Haluaisin saada neuvoja järkevään rahankäyttöön anonyymisti

	Frekvenssi	%
Kyllä	66	38,8
Ei	49	28,8
En osaa sanoa	55	32,4
Yhteensä	170	100,0

36. Tiedätkö mistä saat apua, jos velkaannut tai sinulla on talousongelmia?

	Frekvenssi	%
Kyllä	93	54,4
Ei	78	45,6
Yhteensä	171	100,0

37. Ottaisin apua vastaan velkaantumiseen ja talousongelmiin henkilökohtaisesti koulun kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	44	26,3
Jokseenkin eri mieltä	28	16,8
Ei samaa eikä eri mieltä	46	27,5
Jokseenkin samaa mieltä	33	19,8
Täysin samaa mieltä	15	9,0
Yhteensä	167	100,0

Koulun järjestämän kurssin tai opintojakson kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	38	22,8
Jokseenkin eri mieltä	23	13,8
Ei samaa eikä eri mieltä	41	24,6
Jokseenkin samaa mieltä	43	25,7
Täysin samaa mieltä	21	12,6
Yhteensä	167	100,0

Henkilökohtaisesti pankin kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	8	4,8
Jokseenkin eri mieltä	10	6,0
Ei samaa eikä eri mieltä	28	16,8
Jokseenkin samaa mieltä	62	37,1
Täysin samaa mieltä	57	34,1
Yhteensä	167	100,0

Muun tahon järjestämän kurssin kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	28	16,8
Jokseenkin eri mieltä	18	10,8
Ei samaa eikä eri mieltä	51	30,5
Jokseenkin samaa mieltä	44	26,3
Täysin samaa mieltä	23	13,8
Yhteensä	167	100,0

Oikeusaputoimiston maksuttoman talous- ja velkaneuvonnan kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	7	4,2
Jokseenkin eri mieltä	7	4,2
Ei samaa eikä eri mieltä	29	17,4
Jokseenkin samaa mieltä	59	35,3
Täysin samaa mieltä	63	37,7
Yhteensä	167	100,0

38. Ottaisin apua vastaan velkaantumiseen ja talousongelmiin puhelimitse

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	22	13,2
Jokseenkin eri mieltä	22	13,2
Ei samaa eikä eri mieltä	39	23,4
Jokseenkin samaa mieltä	52	31,1
Täysin samaa mieltä	27	16,2
Yhteensä	167	100,0

Verkon kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	14	8,4
Jokseenkin eri mieltä	9	5,4
Ei samaa eikä eri mieltä	28	16,8
Jokseenkin samaa mieltä	70	41,9
Täysin samaa mieltä	43	25,7
Yhteensä	167	100,0

Sosiaalisen median kautta

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	40	24,0
Jokseenkin eri mieltä	29	17,4
Ei samaa eikä eri mieltä	40	24,0
Jokseenkin samaa mieltä	34	20,4
Täysin samaa mieltä	18	10,8
Yhteensä	167	100,0

Kasvotusten

	Frekvenssi	%
Täysin eri mieltä	7	4,2
Jokseenkin eri mieltä	12	7,2
Ei samaa eikä eri mieltä	25	15,0
Jokseenkin samaa mieltä	58	34,7
Täysin samaa mieltä	64	38,3
Yhteensä	167	100,0

39. Haluaisin saada apua velkaantumiseen ja talousongelmiin anonyymisti

	Frekvenssi	%
Kyllä	46	27,2
Ei	64	37,9
En osaa sanoa	59	34,9
Yhteensä	169	100,0